

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2009. július–augusztus · 63. évfolyam 4. szám

RÁZMÁNY CSABA (1946–2009)

A tartalomból:
Rázmány Csaba püspök temetésén elhangzott beszédek
A Főpásztor temetésének margójára
Egyházközségeink életéből

Rázmány Csaba 1946. április 9-én született Kolozsváron, Rázmány Mór és Zentkó Sára harmadik gyermekeként. (Édesapja a családban gyakran így emlegette, hogy gyermekeik Kolozsváron születtek ugyan, de közülük az első, Attila, a Trianont követő Romániában, a második gyermek, Sarolta az 1940-es bécsi döntést követően, 1941-ben Magyarországon és a harmadik, Csaba, a második bécsi döntés után a kommunista rendszerben).

Komjátszegi születésű édesapja maga is unitárius lelkész volt, és egyházunkat, mint az egyetemes unitárius egyház főkönyvelője, illetve főszámvevője szolgálta nyugalomba vonulásáig. Édesapjáról még annyit el kell mondani, hogy a második világháború utáni nyomorúságos, forrongó, új társadalmi átalakulásokat, rendszereket felszínre hozó időszakában vállalta a pásztor nélkül maradt szülőfaluban Komjátszegen a lelkészi szolgálatok végzését az 1945–1951 évek közötti időszakban, amikor a többek között nemzetiség- és kisebbségellenes kommunista rendszerben az unitárius egyház első áldozataként kényszermunkára hurcolták a Duna–Fekete tengeri csatorna építéséhez, ahol egy évet töltött.

Rázmány Csaba elemi és középiskoláit Kolozsváron végezte. Unitárius lelkészi oklevelét is a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben nyerte az 1964–1968 közötti évek teológiai tanulmányai után.

1968–1972 között brassói segédlelkész. Ezek a gyakorló segédlelkészi évek, az otthon, a család légköréből hozott hatások mellett, mély és pozitív kihatással voltak későbbi munkájára, egész életére, hivatástudatára, egyháza és népe iránti elkötelezettségének elmélyítésére. Szolgálatvégzése későbbi időszakában gyakran hivatkozott Mátyás Endre lelkészi példájára.

Háromévi gyakorló segédlelkészi szolgálat után az alsóboldogfalvi egyházközségbe kerül rendes lelkész szolgálatra 1972-től 1995-ig. Ez a szakasza életének nemcsak az elindulás, de a lelkiismeretes és eredményes lelkészi szolgálat kiteljesedésének esztendei voltak. A gyülekezetépítés kiemelkedő és látható eredménye az új lelkészi lakás építése volt, amely az 1970-es

években hangulatában nem volt erőfeszítés nélküli egy gyülekezet életében.

De erre az időszakra esik családalapítása is. Felesége, Pap Ida, kadácsi unitárius család gyermeke minden tekintetben hűséges társa lett. Amellett, hogy rendszeres hivatali munkájával a család anyagi gondjaiban is osztozott, szükség szerint részt vett minden egyházközségi tevékenységben is, vállalva a tiszteletesasszonyok gyülekezetépítő szerepét.

Itt, az alsóboldogfalvi új lelkészi lakás kedves légkörében születnek meg a gyermekek is, Hedviga és Csaba.

1990-ben bátyja tragikus balesetben történt elvesztése miatt bánkodik, 1993-ban pedig egy apró, kis borsószem nagyságú duzzanat jelentkezik testében, amelyről egy magyarországi műtét után kiderül rosszindulatúsága. Ezért állandó egészségügyi ellenőrzés alá kerül, mely arra készteti, hogy családjával együtt áttelepedjék Magyarországra, 1995-ben.

Az akkor megüresedő pestszentlőrinci lelkészi állást foglalja el, ahol lelkiismeretes és eredményesen végzett tevékenységét elismerve, a budapesti Hőgyes Endre utcai egyházközség 1999-ben meghívja megüresedő lelkészi állásának betöltésére.

Bencze Márton püspököt követően, a 2001-ben tartott zsinat a magyarországi unitárius egyház püspökévé választja.

Püspöki szolgálata nem volt tehermentes. Meg kellett küzdenie az egyházvezetés belső és külső nehézségeivel, de kemény és állandó küzdelmet kellett vívnia az egyre elhatalmasodó betegségével is, amelyet mindenki számára példamutató bátorsággal és méltósággal harcolt élete végéig.

Mert hát életének utolsó szakaszában a gyilkos kór terjedése visszatartóztathatatlanra vált. Hiába volt az orvostudomány próbálkozása, hiába volt a hűséges feleség és gyermekek, a szerető testvér önfeláldozó gondozása, az elkerülhetetlen bekövetkezett. 2009. július 15-én reggel, az évtizedekig tartó harc eldőlt. Az életért nemes bátorsággal vívott küzdelem véget ért.

Összeállította: András György
ny. előadótanácsos és ny. unitárius lelkész

RÁZMÁNY CSABA (1946–2009)

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:
Balázs László, dr. Karner Ottó,
Kelemen Miklós, Léta Sándor
Szerkesztőség címe:
1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.
Telefon/fax: 311-2801
Internet: <http://unitarius.lap.hu>
Terjeszti a
Magyarországi Unitárius Egyház.
Felelős kiadó:
Magyarországi Unitárius
Egyház
Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.
Nyomdai munkák:
Opticult Bt.
ETO-Print Nyomdaipari Kft.
HU ISSN 0133–1 cv 272
Előfizethető:
A lelkészi hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.
Bankszámlaszám:
11713005-20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius Egyház internetcíme:
www.unitarius.hu
<http://unitarius.lap.hu>
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.
A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.
Következő lapzárta:
2009. október 15.

A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége nevében tisztelettel mondunk köszönetet Főtisztelendő **RÁZMÁNY CSABA BÉLA**, a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke végtisztességén való részvételért.

Ebben az évben van báró Orbán Balázs, a legnagyobb székely születésének 180. évfordulója. Tőle szoktuk azt idézni, hogy az unitáriusokat arról ismerik meg, hogy összetartanak. Ezt az együttérző testvéri hangulatot tapasztalhattuk meg az erdélyi és anyaországi beszédekben, megszólalásokban, búcsúszavakban és az éneklésben. Hinni akarjuk, hogy az elhunyt püspök együttműködést is szolgáló munkáját tovább tudjuk folytatni és egyházaink közös jövője érdekében diadalra juttatni. Ez lehet minden unitárius dédelgetett álma.

Amikor kifejezzük hálánkat, egyszersmind kérjük a mindenható Istent, hogy a lehető legkevesebb ilyen szertartásban legyen részünk, de adjon az Eg sok más olyan alkalmat,

amelyen testvéri együvé tartozásunkat tudjuk munkálni és eredményekre juttatni közös történelmi értékeinket határon innen és túl.

Életükre, munkájukra, szeretteik életére Isten gazdag áldását kérve maradunk

Budapest, 2009. július 31.

atyafiságos köszöntéssel:

Balácsi László sk.

püspökhelyettes-főjegyző

Rázmány Csaba püspök temetésén elhangzott beszédek

Felolvasva Jn.19,30. verse:

„Elvégeztetett! És fejét lehajtva kilehelte lelkét.”

Megszomorodott szívű gyászoló család!

Gyászoló testvéreim, végtisztességet tevő gyülekezet!

Mind, akik erre a világra megérkeztünk, megszülettünk, tudjuk, hogy szembe kell néznünk a halállal. A halál: kikerülhetetlen és megkerülhetetlen, mindig megállásra és elcsendesedésre készítet. Még ebben a világban is, amikor az ember csak a maga igazát kiáltja hangosan, el kell csendesedjünk, tisztelettel és együttérzéssel kell a gyászolók mellett megálljunk. Megdermedünk, amikor a halál hirtelen töri ketté az emberi életet, fiatalon viszi el a hozzánk tartózkodó élettársat, barátot. Fájdalom akkor is, mikor hosszú 8–9 évtized elteltével kell megálljunk a koporsó mellett.

Összetört szívvel állunk meg most is, amikor a halállal, a gyógyíthatatlan betegséggel állunk szemben. Az élethez hozzátartozik a születés mellett a halál is. Amikor életről beszélünk, ak-

kor a halálról is szólnunk kell. Mégis: amikor találkozunk vele, amikor villámként csap le közénk, olyannak tűnik, mint valami szörnyű idegen, nem kívánt betolakodó.

Kérdések sokasága tombol elménkben, szívünkben. A múltban is tele volt az ember ilyen kérdésekkel. Jób könyve a szentírásban kérdések sokaságával indul, fokozva bennünk a feszültséget. A jelenben felfokozottabban dübörögnek bennünk ezek a kérdések: Hol? – Hogyan? – Miért él az ember? Mi a halál?

Mindenki próbál választ adni ezekre a kérdésekre. A biológia, az élettan ad egy választ: ami egy volt, részeire, összetevőire bomlik. Az orvostudományt gyakorlók amikor a halállal találkoznak leghamarabb a sikertelenségre gondolnak. A filozófia kissé rideg objektivitással ugyan, de lételemző tevékenykedése közben, megadja neki az öt megillető helyet. Mind fontos szempont: egy-egy oldalát emeli ki a halálnak s hozzá segít, hogy sokoldalúan ismeresse meg velünk a nagy ismeretlent. A természettudományok pontosan akarják megállapításait megfogalmazni. A ma emberének egy

kicsit idegenszerűen hat az a *másik* leírás, ahogy a vallásos hit emberei beszélnek róla.

Ebben az órában is, amikor tiszteletadással és együttérzéssel vagyunk jelen, kérdésekkel van tele a lelkünk. Minden emberi erőt próbára tevő küzdelmek után, a hosszú évekre nyúló küzdés és bizakodás között szakadt ránk a halál feketesége. Ilyenkor úgy érezzük egy szakadék szélén állunk. Alattunk a mélység, a halál ijesztő feketesége. Felettünk a ragyogó kéklő ég. Mi pedig keressük kérdéseinkre a lelket és szívet megnyugtató választ, az erőt, hogy ne a pusztulásba, a halál feketeségébe nézzünk, hanem fel-emeljük tekintetünket és erőt gyűjtve tovább vigyük a félbeszakított álmokat, terveket.

Igen, lelkünk ki kell bontsa szárnyát és át kell repüljünk a halál mély szakadéka fölött. Fel kell érkezzünk arra az evangéliumi magaslatra, ahol kitárul a látóhatár és megtapasztaljuk és megértjük azt az evangéliumi igazságot, mely így szól: „nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra; mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalók.” (2Kor4,16) Meg kell tapasztaljuk annak a tanításnak erejét, melyet az apostol így fogalmaz meg: „És a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de a ki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.” 1Jn 2,17

Gyászoló testvéreim! Az Istenbe vetett hit erejére van szükségünk. Ez emel fel bennünket és láttatja meg a látható világban a láthatatlant, a formák, az alakok, színek és hangok között a lelket gazdagító és erősítő tartalmat, a lényegét. Az Istenbe vetett hit: olyan mint a kertész kezében az oltógally, meg-nemesíti a vadócot. Megnemesíti az ember életét. Tartalommal, lényeggel tölti azt meg. A hit mely Isten ajándéka, mellyel, ha él az ember és műveli azt, képessé teszi, hogy nemcsak, mint bonyolult természeti jelenség legyen jelen ebben a világban, hanem szellemi és lelki képességei által felemelkedjen arra a szintre, ahol meg-érzi, megtapasztalja, hogy ő Isten gyermeke, sőt ennél még felelősebb és teljesebb életérzés is eltölti lelkét, hogy Istennek munkatársa. Ezért számunkra örömezenet a jézusi evangélium, példa az ő élete, megvált az ő tanítása minden feszültségtől.

A kérdésre, mely most szívünkben feszül, így adom meg a választ: a halál Isten törvénye sze-

rint bekövetkező változás, testünk a halál után porrá lesz, mint azelőtt volt, lelkünk pedig tovább él Istenben, akitől soha el nem szakadt. Az ember élete, mely két kikerülhetetlen határkö, a bölcső és koporsó közé van beszorítva, lehetőség arra, hogy minden változás között megtapasztalja a változhatatlant, a múlandóság között az Örökkévalót. Az ember életének értéke nem az esztendő sokaságában, a földi hatalom vagy vagyon nagyságában áll, hanem abban, hogy megnyilvánulásai, gondolatai és cselekedetei által mennyire tudja az örökkévaló isteni jóságot, szeretetet és igazságot felmutatni. Mennyire tud Isten „ujjlenyomata” lenni ebben a világban.

Elhunyt testvérünk rövidre szabott, sok szenvedéssel és kinnal tele életéből most ezeket a lelki szellemi nyomokat keressük. Kérjük az örökkévaló Istent tegyen bennünket képessé ezeket a lelki nyomokat észrevenni és helyesen értelmezve ezeket a nyomokat, járjunk az élet nagy vadászmezőin. Ne legyünk eltévedtek, elveszetek, hanem olyanok, akik tudjuk: kik vagyunk, honnan jöttünk és merre tart a mi utunk.

Így közelítem meg azokat az emlékeket, életképeket, melyek itt maradtak közöttünk a 64 évet élt testvérünk után, ki gyermek, testvér, édesapa, nagypapa, jó barát volt, aki lelkész, közösségteremtő, gyülekezet építő és főpásztora volt unitárius egyházunknak.

Bibliai gondolatok segítségével elevenítem fel ezeket az életképeket.

Bizonyára a legtöbbet hallott és olvasott jézusi tanítás volt, mely szívéhez a legközelebb nőtt a Máté evangéliuma 18,20. verse: „Mert ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük”. Régi híres, sok megpróbáltatást kiállt erdélyi unitárius lelkész családban született. Sokszor láthatta gyermekkorában a család által a XVII. század végén a kolozsvári egyházközségnek adományozott keresztelő poharat, mely egyik őse emlékét őrzi. Az ősök tisztelete mellett erős optimista életérzést örökölt abban a családban, ahová a megszülető testvérek más-más politikai berendezkedés lelkét őrölő időszakaiban születettek: a bátyja, majd a lánytestvér, majd ő maga. Sokszor szóba került ez a család és baráti

körben. Ilyeneket csak mi éltünk meg, a kárpát-medencei magyarok, hogy egy családon belül született gyermekek milyen különböző világban születtek. A gyermekkor szép emlékei között keserűen kellett magában feldogozni a lelkész-édesapa korai deportálását, majd később az ezzel járó megkülönböztetéseket.

Jó elidőzni annál az élethelyzetnél, amikor kolozsvári diákként választani kell a továbbtanulás szűk lehetőségei között, amikor dönt és beáll az unitárius lelkészek sorába, elődei sorába. Akkor bizonyára erősen visszhangzik lelkében Ezékiel próféta üzenete: „Embernek fia! Órállóul adtalak én téged Izráel házának, hogy ha szót hallasz számból, intsd meg őket az én nevemben.” Ebben az önként vállalt szolgálatban maga mellett tudott képzett idős lelkészeket, példaképe lett a brassói lelkész, aki nem csak szónoki tehetségével, de alapos felkészültségével is segítségére volt az ifjú lelkésznek. Együtt próbálták Brassó világában a faluról meglódult, elűzött emberi életeteket, családokat összetartani, a templomban lelketépítő és erősítő istentiszteleteket tartani.

Majd következik az önálló gyülekezeti munka: Alsóboldogfalván, Székelykeresztúr mellett A családalapítás boldog évei, szeretetére hűséggel válaszoló hitvese, a gyermekáldás gyönyörűségei a lány és fiú születése feletti boldog percek és gondterhelt szép évek. A templom és lelkészi lakás építése, abban a korban, amikor sok ferde szem tekintetét kellett kiállni. Vasárnapról vasárnapra az élő hit erejével tartotta össze a megtört falusi életeteket. Majdnem három évtizedes építő gyülekezeti munka után jön a szomorú ésaiai üzenet: Így szól az ÚR: Rendelkezz házadról, mert meghalsz, nem maradatsz életben! (Ésa 38,1.) Gyógykezeltetése miatt Budapestre költözik a család. De töretlen hittel és nagy erővel dolgozik mint gyülekezeti lelkész, majd főpásztor, hogy a szülőföldtől elszakadt, sokak által ismeretlen unitárius hittel megáldott híveket összegyűjtse itt a csonka anyaországban.

A jelzett próféta üzenetét folytatva: arcát a fal felé fordítva imádkozott az ÚRhoz, és ezt mondta: Ó, Uram, ne feledkezz meg arról, hogy én híven és tiszta szívvel éltem előtted, és azt tettem, amit jónak látsz! (Ésa 38, 2) és hányszor senki sem látva keservesen sírt. Sírt és küzdött: családjáért, egyházáért népért, Erdélyért. „Hajlékomat lebontják, mint a pásztorok sátrát, megfosztanak tőle. Összetekeri életemet, mint takács a vásznat, elvágja életem fonálát. Reggeltől estig végez velem! Reggelig igyekeztem megnyugodni, de úgy törte össze minden csontomat, mint az oroszlán. Reggeltől estig végez velem! Csipogtam, mint a fecske vagy a rigó, nyögtem, mint a galamb, szemeim fön-

akadtak: Uram, szenvedek, segíts rajtam!” (Ésa 38,12–14.)

Minden erejével, cselekedetével és Istenbe vetett hittel vallotta: hogy nem a holtak hazájában magasztalják Istent, nem a halottak dicsőítik, nem a sírba leszállók reménykedhetnek hűségemben, hanem aki él: Az élő, csak az élő magasztalhat téged. (Ésa 38,17-19) Az életvidám és az életért küzdő és az életet tisztelő Rázmány Csaba Béla emléke elevenedjen meg most.

Hitet tett arról és szólt szószéken, előadásokon, baráti beszélgetéseken, hogy: „Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent, és akit elküldtél, a Jézus Krisztust.” (Jn 17,3)

Most pedig imádkozunk, ahogy utolsó perceiben ő is imádkozott: nagy Mesterünk gondolataival: „Én megdicsőítettelek téged a földön azzal, hogy elvégeztem azt a munkát, amelyet rám bízál, hogy elvégezzem: és most te dicsőíts meg, Atyám... Többé nem vagyok a világban, de ők a világban vannak, én pedig tehozzád megyek. Szent Atyám, tartsd meg őket a te neved által, amelyet nekem adtál, hogy egyek legyeknek, mint mi! Amikor velük voltam, én megtartottam őket a te nevedben, amelyet nekem adtál, és megőriztem őket, ... Most pedig Te hozzád megyek.” (Jn 17,9–13)

Az apostol gondolataival vesz búcsút a világtól, egyházától, szeretet népétől, családjától: „Ti tudjátok, hogy az első naptól fogva, ... hogyan viselkedtem közöttetek az egész idő alatt: szolgáltam az Úrnak teljes alázatossággal, könnyek és megpróbáltatások között.

Semmit sem hallgattam el abból, ami hasznos, hanem inkább hirdettem és tanítottam azt nektek nyilvánosan és házanként..., íme, én a Lélektől kényszerítve megyek Jeruzsálembe, a mennyei városba, az örökkévalóságba... még az életem sem volt drága, csakhogy elvégezhessem futásomat és azt a szolgálatot, amelyet az Úr Jézustól azért kaptam, hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról. És most tudom, hogy közületek, akik között jártam, az Isten országát hirdelve, többé nem látja arcomat senki... nem vonakodtam attól, hogy hirdessem nektek az Isten teljes akaratát.

Viseljetek gondot tehát magatokra és az egész nyájra, amelynek őrizőivé tett titeket a Szentlélek. Vigyázzatok azért, és emlékezzetek arra, hogy ... szüntelenül könnyek között intetek mindnyájatokat. Most pedig az Istennek és kegyelme ígéjének ajánlak titeket, aki felépíthet benneteket, és örökséget adhat nektek a szentek között. Minden tekintetben megmutattam nektek, hogy milyen kemény munkával kell az erőtlenekekről gondoskodni, megemlékezve az Úr Jézus szavairól. Mert ő mondta: Na-

gyobb boldogság adni, mint kapni.” (ApCsel 20,17–25, 32–35)

Így búcsúzik, így köszönünk el tőle. Ezek után mi így imádkozunk és kérjük az erőt a mindenség Urától: sírásra fakadtunk, mert az elválás mindig fájdalmas, de bízunk Istenünk vigasztaló erejében, mely nem hagyja el soha az élőket, de a holtakat sem. Isten így szól ez alkalommal is a megtérőhöz: „Tudom a te dolgaiddat, és szeretetedet, szolgálatodat, és hitedet és tűrésedet, és hogy a te utolsó cselekedeteid többek az elsőknél. Tudok cselekedeteidről, szeretetedről és hitedről, szolgálatodról és állhatatosságodról.” Jn.Jel 2,19. Nem az ismeretlen, hanem az ismerős szerető Atya szól.

Kedves gyászoló hozzátartozók, kedves gyülekezet!

Bármi legyen is az örök élet, tartalmát, értelmét, gazdagságát Istentől nyeri. Az Istenben bízó ember tudja pontosan, mi rejtőzik a halál kapui mögött. Tudjuk, hogy ott is jelen van Isten. Ott is kezében leszünk, én is és szerettem is.

Ott is, mint ebben az életben, irgalmától és szeretetétől függünk. Igen, ott is ott van Isten...

Ezen szomorú alkalommal a teljesség igénye nélkül próbáltam szólni hitről, vallásról, elhunyt testvérünkről. A kérdések tovább feszülnek bennünk. Mi imádkozunk és kérjük a szeretet Istenét hajoljon közel hozzánk, erősítse hitünket, bátorítson mindennapi küzdelmeink között és elhunyt testvérünk emléke segítsen bennünket jobbak lenni, és egymásra találni szolgáló szeretetben.

Imádkozzunk Istenünkhöz, aki Úr a halálon innen is és azon túl is...

Emléke legyen áldott, pihenése csendes, maradjon velünk az Isten örökké tartó szeretete vigasztaló szentlelke. Elvégeztetett!

Lelke találjon Istennél üdvösséget! A gyászoló család tagjait Isten vigasztaló szentlelke erősítse! Ámen!

Bálint Benczédi Ferenc
az Erdélyi Unitárius Egyház püspöke

Tisztelt Gyülekezet! Kedves Testvéreim!

„Én őszintén szeretnék beszélni, olyan őszintén, ahogy talán életemben még nem beszéltem, olyan őszintén, mint ahogy a fűvek és a fák, a hegyek és a madarak beszélnek, akik közé oly nagyon kíváncsoztam az Erdélyből való eltávozásom után eltelt tizenegy évben.

Pontosan egy évvel ezelőtt, amikor ti itt önfelédten örvendtetek az egymással való találkozásnak, én kényszeredetten utaztam Budapestre azzal a lehangelő orvosi jóslattal, hogy még pár hónapom van az életből. Hála drága jó Istenemnek és belé vetett hitemnek, nem így lett, erre a legjobb bizonyíték, hogy ma itt lehetek veletek.

Én azt, hogy itt állok és élek, olyan nagyon nagy ajándéknak érzem, amit nem fogadhatok el viszonzás nélkül, s amikor most veletek beszélgetek, úgy érzem, nem teszek egyebet, mint törlesztek – törlesztem az adósságom, amivel tartozom annak a Valakinek, akit én alázattal Gondviselő Istenemnek nevezek, és aki az életemmel újból megajándékozott.

Ezért hát örömmel jöttem közétek, mondhatnám így is, hogy haza, és ráadásul nem jöttem üres kézzel, mert hoztam valamit a pesti kőrengetegből, a bűnös városból. Hazahoztam a hitemet, mint egy nagy, jó szagú meleg kenyeret, amit most szeretnék szétosztani köztetek. Hazahoztam a hitemet, hogy érdemes élni, hogy érdemes családban, méghozzá nagycsaládban élni, olyanban, melyben az emberek egy nyelven beszélnek, és egy nyelven imádkoznak.

Elhoztam a meggyőződésemet, hogy van egy törvény, ami így szól: semmi, ami történik veled, benned vagy körülötted, nem véletlen; hanem minden tettered és gondolatod előidézője te és csakis te vagy; vagyis minden, még életed is attól függ, hogy milyen erős hittel próbálsz azt megélni.

Ahol a hit erősödik, ott erősödik az egyén, a közösség, az egyház.

Elhoztam a legnagyobb törvényt, a törvények királyát, a Szeretetet, ami mindennek a megoldása, célja és értelme – ami itt lakik bennem, benned, mindnyájunkban, a fűvekben és a fákban, a virágok illatában a kavicsokban és a hegyekben, a csillagokban, a zümmögő méhekben, a búzádra hulló esőben és a gyermekedre hulló könnyekben, az igazi dalban, az igazi csókban, mindenben, ami van, amit látsz és amit csak sejtessz, mindenben a szeretet él – mert a szeretet az maga Isten.

Szegény – mondjátok most rám –, milyen naiv és megszállott a hitével. És látom azt, aki fenyegetően dűnyögi magában:

– Istent mer emlegetni nekem, nekem, aki annyi szörnyű kínon és megaláztatáson mentem át? Hát hol van az az Isten, aki eltűrte ezt a pokoli sok szenvedést, vagy halált? De látom azt a néhány kifényesedő szemet és kisimuló arcot is, akik a saját lelkük halkán éneklő hangját hallják visszhangozni, amikor elsőhajtom a szót: Isten. És mindez nem más, mint egy igazi jel!

Mosolyogsz testvérem? Nem hiszel a jeleknek? Kár, nagy kár, mert már csak a Jelek és Csodák vezethetnek ki bennünket abból a sötét és félelmetes rengetegből, ahová az emberi értelem bevezetett s ottfelajtott minket. (...)

S most te figyelj, te, aki már nem érzed jól magad a világban, aki nyugtalan vagy, ingerült, rosszkedvű, mert állandóan hiányzik valami. Te, aki Istent keresed, de Tamás-lelked jelt kíván, és csodát követel ahhoz, hogy hinni tudjon. Te – aki én is voltam valaha – figyelj ide!

Tudod-e, mi a csoda? A Csoda az, hogy élünk, hogy élsz! Nézz magadba és halkán, csendesen mondd ki a szót: Köszönöm. – S a pillanatban, mikor ezt kimondtad, megtelsz hittel, megtelsz örömmel, megtelsz hálával, megtelsz erővel, megtelsz szeretettel: betelsz az Istennel. Ezért jöttem ide, hogy ez beteljesüljön!

És még azért, hogy a ma megtörtént kézfogásokban ne csupán tenyerünk melegsége legyen, hanem legyen benne szívünknek dobbanása is, amiből megtudhatjuk, hogy a szeretetet adni is kell, hogy kapjunk bőven belőle. Igen, adni kell mindent, mindent odaadni. Munkát, erőt, életet. Pénzt, ruhát és kenyeret. Könnyet, mosolyt, simogatást. Jó szándékot, jó akarást, imádságot, egészséget. Melegséget, élő hitet. (...) Szeretettel mindent adni és érte semmit sem kívánni. Így kell élni. De főleg hálátelt imádságos érzéssel, amit mindenkinek szívemből kívánok egy testvéri találkozás reményében!"

A 2006 augusztusi szejkefürdői Unitárius Világtalálkozón így fohászkodtál a Gondviselő Istenünkhöz, Főtisztelendő Püspök Úr, kedves

Csaba! Így beszélgettél a több ezer unitárius testvéreddel. Így próbáltad megérteni azt, ami csak az Isten ajándékával megérthető. Pásztorként így próbáltál utat mutatni felebarátaidnak.

Ünnepi beszédedből szépen felsejlik egész sorsod: az életet olyannyira szerető ember, az erdélyi unitárius lelkész és a magyarországi aggodó főpásztor.

A krisztusi szeretet rajongója, az unitárius keresztény hívő.

Kedves testvéreim!

Az események történetének ismeretében azt kérdezhetitek: véget ért a Csoda? Az én válaszom egyértelmű, a lelkem pedig derűs: a Csoda nem ért véget. Az élet, Rázmány Csaba élete is folytatódik.

Gondviselő Istenünk akaratának köszönhetően a szóban forgó szejkefürdői találkozó

óta megérted, megérhetted Barátom, hogy nagy Családod legyen: hogy mindkét imádott gyermeked családod alapítson és két szép unokával megörvendeztessen. Napokon, heteken és hónapokon keresztül játszhattál Szabolccsal, becézgethetted és puszilgathattad Jankát. Életed tovább folytatódik a Családodban, a gyülekezetben, a barátaidban és unitárius közösségünkben.

Főtisztelendő Püspök Úr! Kedves Csaba!

A Magyarországi Unitárius Egyház nevében búcsúszom Tőled. Emléked legyen áldott, nyugodjál békében, az Úr örökkévalóságában!

Ámen!

*Elekes Botond
főgondnok*

A szeretet szivárványhídján érkeztem ravalod elé Püspök úr, kedves Barátom!

Köszönöm példázatosan jó harcodat, életplád biblikus tanulságait, a hitet megtartó erőt. Tied immár az igaz élet koronája, melyet megadott néked az Úr, az igazságos bíró.

Katolikusként állok előtted kedves Püspök úr, kedves Barátom, katolikusként, akit Te tiszteletbeli unitáriusnak fogadtál.

Köszönöm Néked, közösségednek, egyháznak a magyarság lelki egységét szolgáló felekezeti együttműködést. Nékem és Erdély emberi és történelmi kincseit föltáró társaimnak,

a hetvenes évek nomád nemzedékének az ökumenikus gondolat és gyakorlat egészséges forrásvidékei voltak és maradtak az unitárius közösségek, családok, a lekipásztorok magyarságvédő küzdelme, áldozatos munkája.

Mindez olyan erkölcsi tőke, ami tovább növelte bennem Balázs Ferenc népfőiskolát álmódó gondolatainak hitelét, súlyát, próbatételeit, közösséget szervező, tanító tapasztalatait.

Ezt az erkölcsi tőkét gazdagította nyolcesztendő főpásztori szolgálatod.

Folyamatos feladat, küldetés marad, hogy az unitárius egyház visszahódítsa méltó helyét,

rangját a keresztény magyar történelmi egyházak közösségében. Az újjászülető keresztény Magyarország szolgálatába kell állítani a több évszázados unitárius egyházad lelki, szociális, közösséget szervező tapasztalatát, a családot, a keresztény értékrendet megtartó, erősítő hitet és gyakorlatot, a tehetséges fiatal felfedező, nevelő, gyámolító erőt.

Ez is a Te hitvallásod öröksége, kedves Püspök úr, kedves Barátom!

Azért jöttem ravatalod elé a katolikusok és a protestánsok közötti úton, Prohászka püspök

szép metaforájával „a szeretet szivárványhídján”, hogy fogadalmamat megerősítem: társad maradtam, tiszteletbeli unitáriusként közösséged társa maradok annak szolgálatában is, hogy történelmi egyházad rangjához méltóan tovább erősödjön a keresztény magyar történelmi egyházak közösségében.

Isten Veled, kedves Püspök úr, kedves Csaba!

Isten velünk, kedves Püspök úr, kedves Barátom!

Lezsák Sándor

Gyászoló testvéreim, főpásztorától búcsúzó gyülekezet!

Két héttel ezelőtt gyászos hangon kondultak meg a harangok Erdély egy kicsi, Kolozsvár közelében, egy lankás völgyben meghúzódó falujában – Komjátszegen – és a helyi gyakorlatnak megfelelően, három egymást követő napon bánatos hangon sírtak a falu felett. Sirattak valakit, aki a csekély lélekszámú unitárius gyülekezet tagjainak szívéhez nagyon közel állott. Gyászolták Rázmány Csaba magyarországi püspököt, mert őt a falu egy kicsit magáénak is tartja. Hiszen családja apai ágú gyökerei, Komjátszeg unitárius közösségének talajából hajtottak ki. Édesapja, Rázmány Mór nemcsak itt született, de az egyházközségnek lelki vezetője, beszolgáló pásztor is volt 1945–1951 közötti években, amikor a II. világháború romjain kellett új életet kezdeni, újra építeni a lerombolt emberi értékeket és életeteket, de megvigasztalni a meggyötört, megszorodott lelkeket is.

Komjátszegen, az idősebb nemzedék tagjai közül, sokan emlékeznek még a gyermek Rázmány Csabára. Amikor a nyári szünidők alkalmával a falu utcáin vagy a szelíd hajlatú, dimbes-dombos „hepehupás vén határban” játszadozott a helybeli gyermekekkel, vagy mint ifjú rokonsági látogatásra érkezett. De ismerik az egyházközség jelenlegi középkorú vagy fiatal tagjai is, hiszen az utóbbi években több ünnepi rendezvényen is hallgathatták templomi szolgálatait, akár a 2001. évi falutalálkozó, akár a 2007-ben tartott templomszentelés alkalmával. Az ő kérésükre is jöttem, hogy az ő nevükben is végérvényesen elbúcsúzzam drága halottunktól.

A koporsó, amelyben megfáradt tested pihen, drága sógorom,

ott vár most ránk a Fiumei úti nemzeti sírkert kápolnájában, hogy néhány óra múlva elkísérjünk utolsó földi utadon és átadjunk az áldott anyaföldnek. Most a végtisztességet tevő, téged gyászoló, téled búcsúzó népes gyülekezetben, az első padsorokban ülve, itt vagyunk mi is: a te jóban és rosszban kitartó hűséges társad, szerető gyermekeid és unokáid, betegségedben is segítő testvéred, közeli és távoli rokonaid, a jó barátok, budapesti unitárius gyülekezeteid hűséges tagjai, akik most a búcsúzás pillanatában szeretnénk bizonyosságot tenni a te életed értékeiről és arról, hogy bár rövidre mérte számodra Isten esztendeidnek számát, de hitünk és tapasztalatunk szerint, nem volt hiábavaló a te életed.

Itt és most vallomást teszünk a hű szeretetről, az igaz barátságról, amelyet találkozásaink és együtt létünk alkalmain közeledben éreztünk és élveztünk. Bizonyosságot teszünk arról a hősies, bátor küzdelemről, amelyet 16 esztendőn át folytattál, vívtál a halál ellen. Fülemben visszhangoznak mélyen csengő, meghatódottságtól átitatott imádkozó szavaid, melyeket refrénként ismételtél magyarországi kitelepedésed előtt az erdélyi unitárius egyház főtanácsai ülésének istentiszteletén: „én élni, élni, élni akarok”. Hősies és bátor volt ez az emberfeletti küzdelem, mindenki számára példamutató, ez az életért folytatott harc.

Tanúi voltunk annak hősies szolgálatnak is, amelyet lelkészként a tiszta jézusi evangélium hirdetése, a reád bízott nyáj lelki gondozása terén végeztél. Életed utolsó szakaszában pedig, mint a magyarországi unitáriusok főpásztoraként kemény küzdelmet folytatottál az egyház a belső egységének megtartá-

sáért, az egyházi élet belső és külső országútjaira került buktatók és göröngyök elegyengetéséért, vagy az unitárius egyháznak a magyar keresztény történelmi egyházak közötti elismeréséért.

A nemes harc, melyet utolsó leheletedig vívtál, csak eddig tarthatott. Gyertyád égő lángja nem éghetett le a csonkig.

Ma újra szólnak a búcsúzó, sirató harangok. Temetésedre harangoznak Budapesten és Komjátszegen és bizonyára Alsóbaldogfalván is, de zúgnak a lélek hangjai mindnyájunk szí-

vében s a sirató hangokból kihallatszík egy-egy gyülekezet és mindannyiunk szomorú búcsúzása. Szívünkben megőrizzük drága emlékedet mindhalálig, s az áltad olyan szívesen idézett, és a gyászjelentés mottójául választott biblia szavakkal hisszük, hogy ha ketten, vagy hárman összegyűlünk majd mi, a rokonság, a jó barátok, az ismerősök, az unitárius gyülekezeti közösségek téged szerető és tisztelő tagjai, te is ott leszel mindig velünk. Isten legyen veled, Isten legyen velünk!

Andrási György
ny. előadótanácsos és ny. unitárius lelkész

Szomorú, de fájó valóság, hogy Rázmány Csaba Béla, unitárius püspök életének 64. évében, hosszú évekig tartó súlyos, de székely szívóssággal viselt szenvedés után, 2009. július 15-én sokunk számára csak előre ment, visszaadta lelkét Teremtőjének.

2009. július 30-án, az alsóbaldogfalvi unitárius gyülekezet és a falu nevében a Bartók Béla unitárius egyházközség templomában, Budapesten búcsúztam a gyásztisztiszteleten a Főtisztelendő Püspök Úrtól, rokontól, baráttól, szolgatárstól.

Gyászoló család!

Közelről és távolból végbúcsúvételre egybe gyűlt Testvéreim!

A véges emberi elme a végtelen időt három részre osztotta: múltra, jelenre és jövőre. Jelenben élünk, múltra tekintünk, jövőben remélünk nap, mint nap.

Itt és most jelenünk gyászos, szomorú, szívet-lelket szaggató valóság.

Igen: szomorú a mai nap, mert nem ilyen találkozást álmodtunk, terveztünk, beszéltünk meg utolsó találkozásunkkor, Csaba.

Igen: megdöbbenő a mai nap, mert úgy volt a terv, az álom, hogy a székelykeresztúri családi házban, melyet újjávarázsoltattál kedves rokon, beszélgetünk majd a nyugdíjas éveinkben a múlttól.

Igen: fájó, mert nemcsak a Cenk alatti városban (Brassó) szólnak a harangok, ahol egykoron kezdted lelkészi pályafutásod, hanem gyászdallamot üzennek a híveknek, Alsóbaldogfalva 1791-ben épült templomának harangjai is, ahol 24 éven át szolgáltál hűséggel és buzgósággal, hirdetve a szeretetet, a békét, építve Isten országát szolgálatoddal.

Szomorú a jelen, mert nem csak itt a magyar fővárosban gyászkönnytől csillognak az emberi szemek, hanem a Küküllő melletti székely faluban is, hol nyomot hagytál 24 éven át szóval és tettel.

– 1975-ben új lelkészi lakás és gazdasági melléképület épült az idézőjeles aranykorszakban.

– 1980-ban a templom külső és belső javítása, ez a tárgyi világ, melyben nyomot hagytál.

Igen: belevésted magad a gyermekek szívébe vallásórakon, belevésted magad szolgálataiddal, megállva bölcső és koporsó mellett, valamint vasárnapról vasárnapra az ősi Sionban, mindig felkészülve a szolgálatra.

Kedves szolgatárs! Tudtad, tudtuk, hogy hatalmas harc dűl testedben, az élet és halál harca volt, melyet példaadó bátorsággal, méltósággal viseltél, vállalva a sok-sok fájdalmat, műtétek sorozatát.

Tudtuk, hogy életgyertyád lassan kialszik, de nem tudtunk felkészülni a végbúcsúra.

Igen: nem lehet felkészülni testileg és lelkiileg egy hitvestárs elvesztésére, egy drága édesapa és nagypapa halálára, egy jó rokon, szolgatárs, barát végbúcsúvételére.

Sajnos, az orvostudomány is véges, és győzött a halál az élet felett.

Sok-sok éven át, átélt fájdalmas napok alatt feltörhetett lelkedben a fájdalmas vallomás, melyet a költő így fogalmazott:

„Hagyj el, oh Reménység! / Hagyj el engemet. / Mert ez a keménység / Úgyis eltemet. / Érzem e kétségbe / Volt erőm elhagy, / Fáradt lelkem égbe, / Testem földbe vágy. / Nekem már a rét hi-metlen, / A mező kihűlt. / A zengő liget kietlen, / A nap éjre dűlt.” Csokonai (A reményhez)

Gyászoló testvéreim!

Számunkra maradt a jövő, mit hittel és reménnyel kövezünk ki. Hitünk szerint Rázmány Csaba Béla, a jó hitves, édesapa, nagypapa, testvér, rokon, jó barát és szolgatárs nem meghalt, csak előre ment Isten égi gyülekezetébe, hová mi is lassan utána megyünk.

Általam búcsúznak az alsóbaldogfalvi unitárius gyülekezet hívei, a székelykeresztúri Unitárius Esperesi Kör lelkészei: míg újra találkozunk Isten legyen veled, Isten maradjon velünk! Pihenésed legyen csendes, álmod zavartalan, viszontlátásra!

Bíró Mihály
unitárius lelkész

Kedves gyászoló Család, Rázmány Csaba barátai és kollégái, a Bartók Béla Unitárius Egyházközség tagjai! Fogadjátok őszinte részvétünket Csaba püspök elhunytja miatt, a Norvégiában élő unitáriusok részéről.

A Szentírás azt mondja, hogy mindennek megvan a rendelt ideje – megvan az örömnak és megvan a gyásznak. Ilyen szomorú napon mint a mai, nehezen találok szavakat, mert Csaba püspök közösségében mindig az öröm, jókedv idejét tapasztaltam, éltem át.

Norvégiában tudtunk betegségéről és küzdelméről az életéért. Mégis, emlékezetemben úgy marad meg, mint egy mosolygó, kedves és együtt érző ember, akit érdekelt a norvég unitárius mozgalom, és támogatta is ezt.

Pár évvel ezelőtt 8 éves kislányommal püspöki hivatalában találkoztunk vele. A püspök foglalt volt, a telefon állandóan csörgött, de ő mégis éreztette velünk, hogy látogatásunk mindennél fontosabb. Emlékszem utolsó szavaira, melyeket távozásunk előtt mondott: Ha valamilyen segíthetek – bátran forduljak hozzá – ne habozzak. Nagyon sokan mondanak nagy szavakat, de kevesen veszik komolyan azokat. Csaba püspök komolyan értette, amit mondott.

Sajnos itt van a gyász ideje. Mivel jó embernek ismerem, emberi mivolta segít ebben az időszakban, azáltal, hogy emlékezem kedves és gondos lényére. Ez a földi magatartás az, ami a halál után is megmarad, amire emlékezünk. Ez alapján a lányom látogatásunk után azt mondta: tetszik nekem a püspök – és tudjuk, a gyerekek őszinték.

Jézus mondta: Jn 11,25–26 versekben: **Mon**da néki Jézus: Én vagyok a feltámadás és az élet: aki **hisz** én bennem, ha meghal is, él; És aki csak él és **hisz** én bennem, soha meg nem hal.

Isten adjon békességet.

Az olaszországi unitáriusok és Dr. Roberto Rosso lelkészük arra kért, hogy adjam át a következő üzenetüket:

Kedves mindannyian, e gyászistentisztelettel egyidőben, mi is itt Olaszországban lélekben rátok gondolunk és csöndes imát mondunk. A püspök emléke különleges helyet foglal el szívünkben. Egy fontos példakép a számomra.

Amikor lelkészi munkámat elkezdtem itt Olaszországban, egy kérdést tettem fel önmagamnak: „hogyan leszek képes egy közösség vezetésére az én mozgássérült beteg állapotomban?” Hogy példát vehettem a püspöktől, erővel és bizakodással teltem meg. És most bármit is teszek itt Olaszországban, neki mondom köszönetet.

Mi, itt Olaszországban osztozunk Csaba családjának fájdalmában és hisszük, hogy a püspök lelke ott van már Istennél. Ez enyhíti az ő elvesztése feletti fájdalom elhordozását, értetek is így imádkozunk.

Mennyei Atyánk, légy velünk békével és add, hogy a néhai püspök emléke gyarapodjon bennünk, hogy mint az evangélium magva erősítse hitünket. Ámen!

Knut Heidelberg

Text. Jer 29,5.

**„Építsetek házakat és lakjatok bennük!
Ültessetek kerteket, és egyétek azoknak
gyümölcsét!”**

Gyászoló Testvéreim, Végtisztességet tevő Gyülekezet!

Lehet, hogy sokak számára egy kissé érthetetlennek sőt furcsának tűnik, hogy a búcsúzás pillanatában egy olyan bibliai verset olvastam fel, amely az építésről, a plántálásról, azaz életfeladatokról üzen. De tudatosan választottam ezt a verset Jeremiás könyvéből, mert 2005-ben, amikor immáron néhai Rázmány Csaba Béla püspököt újraválasztotta újabb hatéves ciklusra az Egyház legmagasabb fóruma, a Zsinat, akkor püspökbeiktató beszédének alap gondolatául éppen a felolvasott bibliai verset választotta. Erre a bibliai versre építette fel *egyházkormányzási programját*.

S most, amikor lelkét visszaadta gondviselő Atyjának, azokra az értékekre tekintünk ko-

porsója mellett, amelyek építői és plántálói munkájából drága örökségként ránk maradtak.

Jeremiás próféta népének legnehezebb, legmegpróbáltatásosabb időben – a babilóniai fogság idejében – tolmácsolja a Seregek Ura bátorító üzenetét: „Építsetek házakat és lakjatok bennük! Ültessetek kerteket és egyétek azoknak gyümölcsét!” És a nép megfogadta a prófétai biztatást, megmaradt, gyarapodott és hazatért a fogságból.

Bár időben távol vagyunk a próféta korától, és a tényleges fogság sanyargatásaitól, de képletesen értelmezve az üzenetet, az tapasztaljuk, hogy Izrael népéhez hasonlóan, a posztmodern korban az európai, a magyar, az erdélyi társadalom, s benne unitárius közösségünk az *érték és érdek* közötti választás fogságában szenved. Az alapvető értékek devalválódtak, és az egyéni vagy kisebb csoport érdekei kerültek az érdeklődés középpontjába. Amikor pedig az érték helyett az érdekre terelődik a figyelem: elhatalmasodik az önzés, az irigység, a kihasználás, a

haragvás, az alaptalan becsmélés, a bosszúvágy és még sorolhatnám a szomorú következményeket.

Az érték és érdek közötti választás zűrzavarában nem volt könnyű Rázmány Csabának az Egyház legfőbb őrállójának lenni. S hogy ez mennyire sikerült neki, azt nem nekünk kell eldöntenünk, megítélnünk, hanem a Gondviselő Isten, aki minden hazatérő gyermekétől számon kéri a földi élete sáfárkodásainak alkalmait. Ezért úgy éljünk, mint akik tudják, hogy ha „földi sátorunk összeomlik, van Istentől készített hajlékunk, nem kézzel csinált, hanem örökévaló mennyei házunk” (2Kor 5, 1).

Testvéreim! A templomi gyászistentiszteleten, és búcsúbeszédekben már elhangzottak életútjának, szolgálatának jelentősebb érték szerinti területei.

Én, a koporsója mellett szolgálatának egy nagyon fontos törekvését szeretném kiemelni és neki megköszönni, és ígéretet tenni arra, hogy azt a fontos törekvését, amelyet nem sikerült megvalósítania, mi folytatni fogjuk. Ez a fontos törekvése az volt, hogy a *Magyarországi Unitárius Egyházat, vallást* a több évtizedes indokolatlan mellőzés után, újból az úgynevezett *magyar történelmi egyházak, vallások közé sorolják be*.

Számomra érthetetlen, hogy az értékek és érdekek zűrzavarában a magyar kormányzati közgondolkodásból kiszorult az unitárius egyház és vallás. Rázmány Csaba, ahol, és amikor csak tehette következetesen, kitartóan megszólaltatta sérelmét, belesírta a magyar társadalmi közgondolkodás lelkiismeretébe ezt a fájdalmát, de megszólaltatta többször is az erdélyi szejkei unitárius találkozók alkalmával.

Számomra *elfogadhatatlan* és a magyar kormányzati közgondolkodás számára nemcsak té-

vedésnek, hanem bűnnek tartom, hogy amikor az egyház a mulasztást számonkérte az illetékesektől, ilyen válasz-indoklás is elhangzott: azért hagyták ki az unitárius egyházat a magyar történelmi egyházak soraiból, mert számbelileg olyan kevesen vannak, hogy nem tekinthetők történelmi tényezőnek (Boros Károly interjú Rázmány Csaba püspökkel, 2005. 09. 15).

Ezzel a meggondolatlan, felelőtlen indoklással kapcsolatosan néhány megjegyzésem lenne, főleg a magyar kormányzati közgondolkodás képviselői számára:

– egy egyháznak a történetiségét nem a létszáma szabja meg, hanem az alapításának az éve. Márpedig az unitárius egyház alapítási éve a többi protestáns egyház alapítási évének századára, a 16. századra esik, az 1568. évi híres tordai országgyűlésre.

– a másik megjegyzésem az, hogy az a kormányzati közgondolkodás, amely a magyarországi unitáriusok létszámát keveselli, és nem gondolja bele a létszámba az *erdélyi unitáriusok létszámát is*, az szentesíti a magyar nemzet megosztottságát, közel egy évszázados megcsönkítését, és bűnt követ el.

– a harmadik észrevételem: az *unitárius egyház a lelki egységét* Trianon ellenére is megtartotta, és nem kormányzati érdekeket, hanem alapvető egyetemes magyar értékeket szolgált és szolgál. Az, aki a magyar civilizáció és kultúra múltját, jelenét és jövőjét úgy próbálja elképzelni, hogy abban nem volt, nincs és nem lesz helye számottevő tényezőként az unitarizmusnak, az nemcsak a magyar unitarizmust, hanem az egész magyar nemzetet meggyalázza.

Köszönjük Rázmány Csaba, hogy ügyünknek szószólója voltál. S lehet, hogy az értékek-érdekek mindennapi zűrzavarában nem álltunk kellőképpen melletted. Elismerjük gyarló emberi tévedéseinket. De ígérjük, hogy a törekvéseidet, a te és a mi számunkra is fontos ügyet felvállaljuk, képviselni fogjuk addig, amíg meg nem oldódik.

Mi az értékekre és nem az érdekekre tekintünk, ezért házakat építünk és kerteket plántálunk! Az ügyünk sikeréhez az ad erőt, hogy Isten a mi oldalunkon áll, s „ha Isten velünk kicsoda ellenünk?”

Köszönjük szolgálatodat, pihe-nésed legyen csendes, emléked áldott a téged szerető családtagjaid, szolgatársaid és híveid életében!

Isten veled, Isten velünk! Ámen!

Dr. Rezi Elek

„És hallám az Úrnak szavát, aki ezt mondja vala: Kit küldjek el, és ki megyen el nekünk? Én pedig mondek: **Imhol vagyok én, küldj el engemet!**” (Ézsaiás 6:8)

„Hát nem tudod-e és nem hallottad-e, hogy örökkévaló Isten az Úr, aki teremté a föld határait, nem fárad el és nem lankad el, végére lehetetlen bölcsessége! Erőt ad a megfáradottnak, és az erőtlent erejét megsokasítja. Elfáradnak az ifjak, és meglankadnak, megtántorodnak a legkülönbek is. **De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!**” (Ézsaiás 39:28–31)

**„Egy hangszer voltam az Isten kezében,
Ki játszott rajtam néhány dallamot,
Ábrándjait a boldog szenvedésnek,
Azután összetört és elhagyott,
Most az enyészet kezében vagyok,
De fölöttem égnek a csillagok.”**

(Juhász Gyula)

Tisztelt Végtisztességtevők,
gyászoló Testvéreim!

Annyi együttérző szó, meleg simogatás, méltatás hangzott el e szomorú napon. Életutunk ez utolsó állomásán, amikor az anyaföldnek átadjuk a betegségektől, szenvedésektől meggyötört testét a szeretett lénynek Márai Sándor szavait idézem (sok idézetet ebben a beszédben egy kicsit változtattam az alkalomnak megfelelően): „Utolsó leheletemmel is köszönöm a sorsnak, hogy ember voltam és az értelem egy szikrája világított az én homályos lelkemben is. Láttam a földet, az eget, az évszakokat. Megismertem a szerelmet, a valóság töredékeit, a vágyakat és a csalódásokat. A földön éltem és lassan felderültem. Tudtam, egy napon meghalok, s ez is milyen csodálatosan rendjén való és egyszerű. Történhetett volna velem más is, jobb is, nagyszerűbb is! Nem történt. Megéltem a legtöbbet és a legnagyobbat, az emberi sorsot. Más és jobb nem is történhetett velem.” (Önmagamról).

Lehet, hogy furcsának tetszik egy temetőben arról elmélkedni, hogy emberi életünkben a sok szenvedés tehet-e boldoggá bárkit. Immár néhai Rázmány Csaba püspök sorsával-életével kapcsolatban ennek a kérdésnek a megválaszolásán nem is kell sokat töprengeni. A válasz egyértelműen hangzik: igen. Életében sokszor találkozott azzal az isteni akarral, miszerint „A szenvedés Isten költészete, Azokra méri, ki-

ket nagyon szeret, Boldog igazán csak az lehet, Ki életében sokat szenvedett.” Bizonyára ő is találkozott olyan megkopott bibliai jelzővel, amelyen e sorok álltak fehér selymen aranyos betűkkel kihímezve. Elhivatásában, papi küldetésében ez hite is volt, mert tudta, hogy „Akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el!”

Megélte a boldogságot termő szenvedést már gyerekkorában – ahogy hallhattuk élettörténetéből, amikor édesapa nélkül maradt a család, az édesanya és a három gyermek, mert a román sziguránca a Duna deltába vitte kényszermunkára. A családot összetartó és az édesapát visszaváró szeretet boldoggá tette gyermekkorát övéi és szaporodó barátai között, amikor még a kicsúfolás ellen is védenie kellett magát. Majd keserűen kellett elszenvednie azt az időt, amikor elindult, hogy orvosra legyen, de papgyerekként el kellett hagynia az egyetemet. De meghallotta Isten hívását, kit küldjek el, amire boldogan válaszolt: Imhol vagyok, küldj el engemet! Bibliás olvasmányai, papságra készítők tanulmányai közben találkozhatott Babits Mihály Pshychoanalysis christiana című versével:

„Ki farag valaha bennünket egészre, / ha nincs kemény vésőnk, hogy magunkat vésne, / ha nincs kalapácsunk, szüntelenül dúló, / legfájdóbb mélyünkbe befűrő fűrő? / Szenvedésre lettünk mi. / Szenvedni annyi, mint diadalt aratni: / Óh, hány éles vasnak kell rajtunk faragni, / míg méltók nem leszünk, hogy az Ég királya / beállítson majdan szobros csarnokába.”

Aztán brassói segédlelkészkedés után az alsóboldogfalvi gyülekezet szolgálata negyedszázadon keresztül felemelő sikerekkel, de nehéz megpróbáltatásokkal is, amikor a katasztrófa érte papilakot kellett újjáépíteni. És közben jött a beteljesedett családi boldogság, két gyerekkel, a lánnyal és fiúval. Mindent vállalva, mert a küldetést teljesíteni kellett, és segítségül ott volt az övéi mellett, hívei mellett az Isten, aki nem fárad el és nem lankad el, erőt ad a megfáradottnak, az erőtlent erejét megsokasítja.

Csak bízni kell benne. Aztán jött a mindeneiket felülmúló nagy betegség 15 évvel ezelőtt. A gyógyulás reményében elhagyni a szülőföldet, majd beletemetkezni a munkába Pestszentlőrincen és boldogan látni egy talpra állított, megújult gyülekezetet talán Tóth Árpád: Isten oltókése című verse gondolataival lehet érzékelteni: „Nem én vagyok az első mostohád; Bordáim közt próbáid éles kését Megáldom, s mosolygom az ostobák Dühödt jaját és hiú mellverését. Tudom és érzem, hogy szeretsz: Próbáid áldott oltó-kése bennem Téged szolgál, mert

míg szívembe metsz Új szépségeket teremni sebez engem. Összeszorítom ajkam, ha nehéz A kín, mert tudom, tied az én harcom, És győztes távolokba néz Könnyekkel szépült, orcád-fényű arcom.” Küzdelme rengeteg kórházon és műtéten keresztül vitte a Hőgyes Endre utcai gyülekezet megújításán keresztül 8 évre a püspöki székbe. Összeszorított ajakkal, próbák oltó-kése rettenetes fájdalmai közt boldogan intézte a rábízott nyáj ügyeit. Parókiák, templomok javítása után, feledve azt, hogy minden harc, próbálkozás ellenére is még mindig eredménytelen az egyházi javaink visszaadása, boldogan adta át a szószékekről a megszépült templomokat és papilakokat. Közben családja bővülése, az unokák érkezése, a gyermekek révbe jutása is „elnyomta” szenvedéseit.

A másfél évtizedes harca a pusztító kór ellen sem fejeződött be, de eljött az idő, amikor a lélek még mindig kész volt, de a test erőtelenné lett. Imáiban megfogalmazhatta Ady Endrével: „Nem bírom harcom vitézül, Megtelek istenszerелеmmel, Szeret kibékülni az ember, Mikor halni készül.” Ő nem készült erre, csak elfáradt. Sem az otthona szeretteivel, sem a szélesebb nagy családja, barátokkal, hívekkel nem tudott szembemenni a megváltoztathatatlanul, mert „a kiszabott esztendőket leteltek, lelke meghanyatlott, napjai elfogytak... és vár reá egy sír” szülőföldjétől messze, de a szerető szívekhez oly közel.

Erdélyi szokás szerint búcsúznak tőle. Az egész családnak talán Horváth István: Tornyot raktam című versének üzenetével jöhet a vigasztalódás, a megnyugvás.

A vers szerint egy téli estén egy meghitt családi körben a nagyapó kukoricát, törökbúzáat fejt, bont (ahogy Székelyföldön mondjuk). Az unoka játéka az volt, hogy a csuszákából tornyot rakott. Az unoka belemelegedett az építésbe, és akkor a nagyapó egy csuszát feléje dobott, amelyik ledöntötte az építményt. Az unoka így fogalmaz: „Csuszatornyom omladékán rettenetes dühös lettem, Meg akartam ölni apót, de csak lassan sírni kezdtem.” A nagyapó vigasztalni kezdte az unokát, hogy ne sírjon, mert ilyen az élet, telhetetlen vágyainkból még nagyobb tornyokat is tudunk rakni, valójában a tornyot soha nem is lehet befejezni, mert a vágyak mindig tovább nőnek, „s tetőtlen tornyokról hullunk ölébe a zord Halálnak. Látod, a csuszák mind megvannak: újra lehet megint rakni. Amit nem kezdhetsz el újra, csak azt szabad megsíratni.” Az unoka megvigasztalódott, és apó mesélése közben újra felrakta a tornyot. Ezt az utat kell bejárni.

Kedves gyászoló Család, amikor mind jobban és jobban fog hiányozni, nem veszi ölébe az unokáit, nem karolja szeretteit vasárnaponként a templomba menet.

Feleségének e Kosztolányi Dezső gondolatokkal üzen: Jó volt veled járni a sár-golyó / öröm-vidékét, a keserű mezőt, / ó boldogságom édesanyja, / társam a rosszban-jóban. / Én nem szerettem önmagamot soha. / De te szerettél. Egyszerű és igaz / jóságod oly gyors, lángoló volt, / hogy utolértél. / Ha fújt a szél, még át sem cikázhatott / a gondolat, hogy „meghülök”, amikor / önzésem is előzve: „meghúlsz”, / már te kimondtad. / Lásd, így dicsérlek szakszerű, tárgyias, / pontos szavakkal, úgy, ahogy illet ez, köszönöm néked az elfutott éveket.

A hűséges, gondoskodó feleség Várnai Zseni szavaival búcsúzik: „Uram, hallgasd meg könnyes asszonyod kései, halk, szemérmes valomását, mert szívemet nehéz sejtelmek gyöttrik, és estenden oly hosszasan sírok, a lelkemben, óh, ne legyen titok, mit nem fürkészhetsz ki két drága szemed. Uram, most átadom néked a lelkemet. Tudod, a lelkem most könnyekre hajló, most sok biztatás, simogatás kéne, valahol megbújni panaszkodva, félve, ami majd eljön: a sorsom elől, hogy könnyebb legyen a nehéz bánat, bátrabban menjek elébe mindeneknek, amik rám várnak, az élet-halálnak, s ne fájjon úgy, hogy nagy veszteség ért”.

Berde Mária gondolatai fejezhetik ki most a gyermekek és családjaik fájdalmát, így: „A mi édesapánk, mielőtt sírba szállott, Egy sor ártatlan hajnalkát vetett. Az örök hajnalt hozták a virágok És elvitték a földi életet... Bár az édesapánkat sírba tettük, Azért ő meg nem halt, én jól tudom. Csak az üvegecske tört el, ám az illat, A lélek jár kötetlen-szabadon. Isten kiskertjét őrzi s az virágzik Abban, aki gyűlölettel szeret. És száll apánk közöttünk, mint a jó szél A jó vetés felett.”

A szenvedésekben kitartó, ápoló, bátorító testvér ajkára Reményik Sándor szavai illenek: „Testvér, testvérem, ez a legszebb szó a világon, Ha jól nem tudtam volna régesrég, Most megtanulhattam a betegágy nál... rendtárs, polgártárs, elvtárs, honfitárs, Eltűnnek egyszer mind e szólamok, És elvesznek a mélyben, Parttalan semmiségben. S egy szó zeng majd csak a világ fölött Örök Üdvözlégy-képpen: Testvér, testvérem.”

A mérhetetlen szenvedésekből, kínokból is a boldog élet példáját felmutató Rázmány Csaba püspök Úr, pihenj csendesen! Isten Veled! Isten velünk!

Balázsi László
püspökhelyettes-főjegyző

Máté 25,23:

Monda néki Isten: Jól vagyon, jó és hű szolgám, a kevesen hű voltál, többre bízlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.

Gyászoló Testvéreim!

Jézusnak a táltumok példázatában a gazda, azaz Isten, táltumokat adott az embereknek. Egy idő múlva számon kérte tőlük, hogy mit cselekedtek, hogyan használták fel ezeket. Ketten felmutatták a gyarapított táltumokat, és Isten megdicsérte őket: **jól vagyon, jó és hű szolgám, a kevesen hű voltál, többre bízlak ezután.**

Földi életünkre vonatkoztatva úgy látom, hogy Isten, amikor útjára bocsátotta Rázmány Csaba testvérünket, megáldotta ilyen táltumokkal, tehetségekkel, a földi életre való adottságokkal.

Ő ezeket kamatoztatta. Bizonyíthatjuk ezt a tényt mindannyian, akik őt ismertük és szerettük. Energiája, életereje, kitartása az isteni elhívás gyarapítása volt. Hálás vagyok, hogy nyolc éven keresztül Istennek e hű szolgájával együtt dolgozhattam.

Szomorú volt az elmúlt pár hónap, amikor látható volt, ahogy küzdése az életért, szenvedésbe mélyült. Valóban tapasztalhattam a bibliai mondást: a Lélek kész, de a test erőtlen. Szeretett volna élni még, szolgálni még Istennek, de fizikai ereje mindinkább elhagyta őt. Míg nem kórházi ágya mellett állva, tapasztalhattam, amint a lelke elhagyja testét.

Hisszük, hogy földi élete végén, amikor már lelke Istennél van, hogy számon kérje a reá bízottakat, nem találta hiánnyal. **A kevesen**

hűnek bizonyult és Isten többre bízza ezután.

Olyan az ember földi élete, mint a példázatban: egyszer eljön Isten és számon kér. Elvégeztetik e földi lét. Csakhogy ezzel még nincs vége az életnek. Valljuk, hogy a lélek hallhatatlan és az élet örök. A test porrá válik, mint azelőtt volt, és elvegyül a természet örök körforgásába, a Lélek pedig visszatér Istenhez, akitől soha el nem szakadt.

Így vagyunk két világnak a részesei. E földi a rövidebb, de hisszük, hogy termékenyebb, a lelki a hosszabb, mondhatni végtelen, és hogy ott mi vár ránk? Ezt Istenre bízunk! Hisszük, ha e földön hűséggel kamatoztattuk Isten táltumait, ha hűek voltunk, többre biz majd bennünket.

Hisszük, hogy Rázmány Csaba testvérünk is Lélekben már ott van Istennél. Csak földi poraitól búcsúzunk, most ez alkalommal mindannyian, lerójuk végtisztességünket, és átadjuk Őt az örökkévalóságnak.

Ott él tovább Istennél, az örökké élő lelkek birodalmában. Imádkozunk lelke üdvösségéért.

Jó Istenünk. Amiképpen vele voltál e földi életben és kiteljesítetted cselekedeteit, hite által példát mutattál nekünk, úgy engedd, hogy mennyei birodalomban, az örökké élők országában is ugyanaz lehessen, mint közöttünk. Ugyanaz a lélek által tehesse élővé és színessé a Te országodat, melyet nekünk is, híveinek, tisztelőinek felmutatott. És akkor megnyugszik a lelkünk és elfogadjuk azt, hogy elérkezett az Ő elköltöztetésének ideje, futását bevégezte itt a Földön, és Te Istenünk újabb, és nemesebb feladattal, hivatással bíztad meg őt.

Szíveinkben áldd meg emlékét, és nyugtasd meg a lelkünket.

Ámen!

Léta Sándor

A Főpásztor temetésének margójára

Tisztelettel és szeretettel ajánlom szíves figyelmükbe a temetéssel kapcsolatos gondolataimat Aki legalább az **érdeklődés** szintjén odafigyelt **Rázmány Csaba** püspök-lelkész betegségére, vagy emberi módon hozzátette a szenvedő ember reménységéhez a maga bizakodását, abban hitt, amiben én is, hogy van folytatása fájdalommal felgyülemlett életének. Ezért érintett sokunkat váratlanul a hír, miszerint Csaba nincs többé az élők sorában.

Én nem hivatalos forrásból kaptam az első hírt, s így kissé bizalmatlanul álltam hozzá a tényhez. Vártam, míg megerősítését nem kapom a gyászírnek, s csak azután tűzöm ki épületünkre a **gyászlobogót**. Hamarosan beérkezett a postaládába a minden eddigi reménykedést, a kételkedés utolsó foszlányát is szétmorzsoló e-mail értesítés. Azonnal indultam, hogy megkeressem és helyére tűzzem a gyászt jelző lobogót, de nem találtam. A Debreceni Unitárius Egyházközségnek nincs ilyen. Nem azt érzékeltetem, hogy nincs **együtt érzés** sem, de lobogó az nincs.

Ebben az esetben már csak az maradt, hogy gyászba borítsam a gyülekezet honlapját, amit azonnali hatállyal meg is tettem. Majd folyamatosan közzétettem a halálessettel kapcsolatos tudnivalókat a <http://uninaplo.unitariushalo.net/debrecen/?p=1557>; <http://uninaplo.unitariushalo.net/debrecen/?p=1567>; <http://uninaplo.unitariushalo.net/debrecen/?p=1588> és a <http://uninaplo.unitariushalo.net/debrecen/?p=1597>. bejegyzésekben.

Vártam, hogy csillapodjon a lelkem, mert sokkal jobban fájt a szokottnál. Éreztem, hogy valami nincs rendben a szívem tájékán, de érdekes mód, nem én vagyok okozója ennek a rendtelenségnek. Máskor is ért váratlanul valamelyik embertársam, vagy éppen fölöttesem halála, de ennyire azért nem szokott elbánni lelkem fájdalmasan pengő húrjaival.

Hiába kerestem testemet is sanyargató fájdalmaimra a kérdést, még legalább a lelkiismeret-furdalás területén sem sikerült megfelelő választ találnom. Mára azonban szinte világosan látom magam előtt mindennek okát. Megvan a megfelelő magyarázat, s ami kérdés még marad, hadd telepedjen továbbra is a szívemre, mert valamikor, valamiért annak is meg kell majd szakadnia a fájdalom, a teher miatt.

1985 márciusában ismertem meg néhány lelkiestársamat egy akkor **Székelyudvarhelyen** megtartott lelkeszi értekezleten. Vagyunk még hála Istennek egy néhányan, akik átélői

voltunk annak az élménynek, s Csaba örök időre bevészte magát emlékeim közé. Egy helyet követelt magának azon lelkészek sorában, akik beszélnek, de tesznek, cselekednek. Beszédüknek megfelelően. A gyászszertartás alkalmával többen említették ezt a vonást.

Nem kerültünk soha **baráti** kapcsolatba. Megkérdeztem magamtól: *Miért?* A válasz: mert neki nem volt szüksége, én pedig nem kerestem. Ez pedig azt jelenti, hogy csupán egyetlen kezdeményezésemre lett volna szükség ahhoz, hogy barátként tekinthessek ma – különben rövidre szabott – közös múltunkra.

Ezt a terhet is lelkemre rakom, arra a nyomorultra, mely már több hasonlót kell cipeljen azonos mulasztása miatt. S érdekes, hogy még mindig vigasztalom magam azzal, hogy az embernek csak **egy igazi barát**ra van szüksége, hogy ne legyen barát nélkül, hogy bármikor számíthasson rá, de legyen ereje elviselni a veszítést is, ha cserbenhagyják, vagy magára hagyják.

Soha nem láttam benne a főnököt. Azt vettem észre, hogy egyenlő partnerként kezel még akkor is, ha neki köszönhetem, hogy ma a debreceni gyülekezet kenyerét „*pusztítom*” negyedmagammal.

S most hadd térjek vissza a temetés napján még sok fájdalmat okozó, kínzó kérdéseim válaszára. Gyülekezetem néhány, magát kiválóan, rendkívülien képzettnak nevező tagja, ideérkezésünket követően hamarosan feltételként szabta, hogy mögém állnak testületileg, amennyiben én is, velük együtt elmarasztalom az egyházfő vezetését. Kikértem akkor is magamnak, hogy engedjék csak át nekem a teljes döntés jogát ebben a tekintetben, hiszen az igaz, hogy időnként „*belerúgok*” adott emberekbe, de csak azt követően teszem, ha teljességgel bizonyos vagyok, hogy ők megelőzően megtették ezt velem. Rázmány püspök pedig nem tartozik ezek közé még akkor sem, ha olyannak minősítik, mint aki a gyülekezet kárát okozta, hogy engem állított annak élére. De különben is a **jézusi szeretet-parancs** másról szól. Hol vannak ezek a püspökpiszkoló, beteg emberbe rugdosni akaró felülképzett debreceni unitáriusok, akik inkább részvétükkel kellene törődjenek, azzal, hogy nincs egy gyászlobogó, amit a részvétnyilvánítás jeleként kitűzhetnének a Főhatóság által rendbe tett épületük homlokzatára. Családomon kívül nem volt egyetlen lélek sem, aki részvételt részt vett vol-

na a temetési szertartáson. Ez a nagy fájdalom nehezedett a lelkemre.

Már az is megnyugtató volt, ha valaki rám telefonál, ír, hogy talán egy halott lelkész vagy püspök emlékeivel újjáépítjük a magunk által szétrombolt gyülekezeti életet. De azt csak tudja mindenki, hogy a múlt emlékeiből leszűrhetünk tanulságokat, de hiába szorgoskodunk – főleg mi unitáriusok – elment embertársaink feltámasztásán. Itt elég egyetlen részvét szó. Ha nincs szüksége egyesek lelkének, van szüksége mások lelkiismeretének, megbánott szívének.

Életem legfájdalmasabb temetésén vettem részt. Nem megyek bele ennek sokak részére kellemetlen részleteibe, csak azokkal foglalkozom, melyek engem megérintettek.

Szeretettel, **CSABA** iránti tisztelettel, de **IDUKA** és családja iránti részvéttel ültem be a halotti gyülekezet soraiba, s azonnal magával ragadott az a rendkívüli érzés, melyről fennebb szóltam. Egyszerre akartam jelen lenni, de ugyanakkor átrendezni az időmet, lelkiállapotomat, az életemet.

A templomban elhangzott gyászbeszéd, megnyilatkozások tekintetében egyszerű meg látásaim vannak, mint a jelenlevők többségének. Mégis azzal a különbséggel, hogy az én „*tetszésnyilvánításom*” más emberek esetében kap hangsúlyt, mint általában. Ennek viszont nincs is lényege. Nem ez a fontos, és nem én voltam fontos a sarokban. Nem áll szándékomban kiértékelni senki beszédét, sőt a temetést követő megnyilatkozások tekintetében sem kívánok állást foglalni, hiszen mindenkinek szabadsága van arra, hogy hangot adjon pillanatnyi, vagy éppen befolyásolt érzelmeinek. Még kevésbé kívánom elkövetni azt a hibát, hogy megsértődjön rám valaki a felszólalók közül, mert nem azt mondom az általa elmondottakról, amit valójában ő értett. Azt azért mégis megengedem magamnak, hogy szóvá tessek általános álláspontomat.

Szinte mindenki megérezte a szívből jövő gondolatok üdítő varázsát a kánikulai melegben. Ez kell a fájdalomtól megviselt, bánatos szívűeknek és erre van szükségünk mindnyájunknak, hogy érezzük a szavak őszinteségének felemelő hatását és nem a terhelő súlyát.

Azt mondták némelyek a temetési szertartáson résztvevők közül, hogy csakugyan püspöknek kijáró végtisztességen vettünk részt, ahol összeölelkeztek az ismeretség rendjén megszületett emlékek, ahol őszinte kézfogásokat követően lelki támaszt nyújtottunk a bánatosoknak, ahol szívünk megértette értelmünkkel, hogy nekünk kell megélnünk a fájdalom mostani ha-

tását, s el kell szakadnunk attól, akit sokan szerettek a résztvevők közül.

Egy kedves ismerősre találtunk a temetés napján, aki a következő kijelentést tette – többek között: „Nem tudtam úgy távozni, hogy ne búcsúzzam el Öntől, hiszen egy élmény volt a mai találkozás”. Mennyire szükség van az ilyen pozitív életlátásra. Nem azt mondja, hogy milyen szomorú alkalommal találkoztunk, hiszen temetésre jöttünk, hanem annak örül, hogy egy újabb, jó találkozásban volt része. Pedig ez a számomra is új ismerős egy fiatalember, aki még sokkal másabb színben látja az életet és sokkal súlyosabb tehernek észleli a halál okozta szomorúságot. Ráadásul azért volt jelen, mert **szerette Rázmány tiszteletet**.

Önkéntelenül is feltevődik a kérdés: *Hány lelkész volt ott kötelességből? Hány barát? Hányan félreérthetetlen tisztelettel és szeretettel?* Azt mondták többen, hogy bizonyára erdélyi az a nagyhangú lelkész. Igen. Sokak kiáltása és búcsúzása belefért e lelkész elköszönésébe. A héten erdélyi levegőt szívtam egyetlen éjszaka terjedelméig, s még mindig azt hiszem, hogy nem szakadtam el a Székelyföldről.

Ennek ellenére sírástól fuldokoltam a Székely Himnusz éneklése alatt, s könnyeimmel küszködött a bennem levő felnőtt, férfi, és palástot viselő akarát. Nem sikerült legyőznie a kitörő fájdalmat. Megalázkodtam és engedelmeskedtem neki.

Egy hatalmas fájdalommal alakul a halál köré csoportosuló események sokasága, de ebben mégis kiemelt helyet követel magának az a pillanat, amikor még egy utolsó tekintetet vehetünk a koporsóra, s aztán eltűnik szemünk elől az a valóság, aki addig személyiségével tette széppé, alakította, időnként saját feladataival terhelte életünket.

Ez a pillanat volt olyan, amikor szívem szerint segítettem volna, hogy kézbe adjam a Fiumei úti temető porát az özvegynek, szerettem volna azt mondani, hogy számíthat rám. Nem szóltam semmit, csak énekeltem szomorúan az elszakadást segítő egyházi éneket.

Visszainduláskor sokszor feltették bágyoni testvéreim a kérdést: *Vajon ki lesz a következő?* Milyen jó, hogy nem tudjuk a feleletet. Milyen jó, hogy bízunk Isten megtartó szeretetében, s arra számíthatunk, hogy még remélhetünk a holnapi nap fényében. Így indultunk vissza a „torba”.

Egyeseknek a jólét, másoknak a szeretet siron túl mutató megnyilatkozása fogadott a Hőgyes Endrében, ahol néhány órával azt megelőzően sokunknak komoly küzdelmet okozott a könnyeink visszatartása.

Hazafele utunk alatt tudtam meg a felesé-
gemtől, hogy nemcsak a látvány és a jólét fitog-
tatásaként lehetett részünk olyan **gazdag kí-
nálásban**, hanem az egykori lelkész, püspök
iránti szeretet megnyilvánulása révén. Köszö-
net mindenképpen a volt püspöknek, hogy em-
beri tartásával ilyen barátokat „szerzett” ma-
gának, s a többség részéről megkapta a megér-
demelt elismerést.

Szegényebb lettem egy főpásztorral, egy
megbízható lelkéstartárral, egy emberrel. Ter-
heltebb lett a szívem, mert kitörülhetetlen nyo-
mokat vésett belé a temetés napjának esemé-
nye. Összeszedem magam – máris történik –,
hiszen tennivalókkal bízott meg engem Isten.
Bízott meg **Rázmány Csaba** püspök, melyeket
kész vagyok az ő szellemében teljességgel kö-
vetni és teljesíteni Isten segítségével.

Az **erdélyi lelkészeknek** – a püspökükkel
az élen – köszönöm, hogy mellénk álltak, s kéz-
fogásukkal, baráti ölelésükkel éreztették, hogy
számítanak ránk, számíthatunk rájuk. Úgy
éreztem, hogy nem kiált már utánam a Székely-
föld, nem fenyeget egyetlen szolgatárs sem, de
látja, hogy szüksége van a csonka magyarorszá-
gi unitáriusoknak is a palástosokra, akiknek

szíve időnként jobban fáj, mint eddig sokan
képzelték.

Nem vagyunk gyengék a munkánkban, csak
gyengélkedünk, nem vagyunk támasz nélküli-
ek, csak támaszra szorultak, nem vagyunk
pásztor nélkül, csak pásztorlás nélküliek, nem
vagyunk magunkra, hiszen velünk vannak er-
délyi testvéreink, mindenek fölött pedig a gond-
viselő Isten.

Ő adjon csendes nyugodalmat, néhai Főt.
Rázmány Csaba Béla testvérünknek, vigasztal-
ást szeretteinek és nekünk is, akik észrevet-
tük, hogy szívünkhöz tartozott, akit elveszített-
ünk.

Azoknak pedig e helyen üzenem, akik más-
ként vélekednek, hogy bármikor számíthatnak
ránk, amikor hasonló fájdalomban lesz részük.
Addig ugyanis nincs semmi gond a szív táján,
míg idegen érzés számára a veszítés, a bánat, a
fájdalom. Hívhatnak a szükség idején!

Debrecen, 2009. 07. 31.-én.

A magam és családom nevében, Atyafiságos
tisztetéssel és szeretettel:

Pap Gy. László
lelkész

Balázs Mihály

Dávid Ferenc életútja

III. rész

Némileg átalakított formában megjelennek
aztán ezek a toposzok a modern szakirodalom-
ban is. A tárgyyszerűbb megközelítések közül
pedig a legmeggyőzőbbnek azok érvelése lát-
szik, akik Dávid önreflexiójának valamelyest
hitelt adva az egyházpolitikai mozzanatok fon-
tosságát hangsúlyozzák.

Adolf Schuller fogalmazta meg a leghatáro-
zottabban, hogy a fő motívum a magyarok és a
szászok egyesítése lehetett. Az az egyházakat
egységesítő törekvés munkált tehát továbbra is
benne, amellyel annak idején Wittenbergbe ér-
kezett, s amely jól megragadható a folytonosság
fent említett hangsúlyozásában. Immár olyan
egységről volt azonban szó, amelynek teológiai
kimunkálói a Melanchthonból is építkező svájci
teológusok voltak, magyarországi és erdélyi al-
kalmazói pedig a debreceni Melius Péter és per-
sze a kolozsvári központ munkásai, azaz ő ma-
ga és Heltai Gáspár.

Rendkívül fontos e törekvés nemzetközi di-
menzióinak hangsúlyozása, hiszen az egyre in-
kább protestánssá váló országban valóságos
verseny indult meg a protestáns csoportok kö-

zött a nemzetközi elismerésért és támogatá-
sért. Bár Petrovics politikai hatalmának csúcs-
pontján született olyan országgyűlési határo-
zat, amely teret adott a szakramentáriusoknak
is, törvények által tartósabban legitimált val-
lásnak a katolikus mellett az evangélikus
számított, s ennek teológusai kiadványaikkal
rendre demonstrálták, hogy Wittenbergből
Rostoskon át az Odera melletti Frankfurtig
nagy szellemi és politikai központok támogatá-
sát élvezik.

A nemzetközi háttér megteremtésére ugyan-
ilyen erőteljes kísérleteket tettek a szak-
ramentáriusok is. Ennek legfontosabb doku-
mentuma *Az Urnak vacsorájáról való közönsé-
ges keresztyéni vallás* c. mű, amelyet hosszú ide-
ig tévesen Dávidnak tulajdonítottak. Ma a ku-
tatók úgy látják, hogy a magyar szöveget Melius
fogalmazta meg, de nagyon valószínű, hogy a
Heidelbergben megjelent német kiadás már
Dávid Ferenc munkája volt.

Mindkét fél a nemzetközi tekintélyek felso-
rakoztatásával akarta tehát eldönteni azt a
küzdelmet, amelyben Dávid célja jól kivehetően

egy olyan egységes protestáns egyház megteremtése volt, amely képes lett volna összefogni az új ország lakosainak nagy részét. Az ehhez való csatlakozás ugyanakkor a Habsburg fennhatóság alatt élőkkel való egyházi közösség megőrzését is jelentette volna, hiszen hasonló dogmatikai erjedés zajlott le ott is, s a két ország közötti politikai határok ugyan az erőviszonyoktól függően változtak, de a középkori tradíció folytatásaként Melius debreceni püspöksége olyan egyházakat is felölelt, amelyek a Habsburg fennhatóság alatt működő másik országhoz tartoztak. Az újabb összecsapások sorozatában azonban meg kellett tapasztalnia, hogy a helvét úrvacsora-tan elfogadására nem tudja magával ragadni a szász náció gyülekezeteinek többségét, s így az egység megteremtése illúzió marad. Mindenképpen rendhagyó, s ugyanakkor az egyházi hierarchia föltétlen tiszteletéről tanúskodó lépése volt ugyanakkor, hogy 1559-ben, e küzdelem elején, amikor még erdélyi magyar egyházak között is kisebbségben volt álláspontjával, lemondott a püspöki címről.

Az egyházi hierarchia tiszteletben tartásával és persze nagyon szívós térítő munkával próbált tehát híveket szerezni álláspontjának, hosszú ideig a fejedelmi hatalom ellenében munkálkodva, hiszen 1564-ig János Zsigmond katolikus maradt, s a protestáns felekezetek egyedül az evangélikusokat tartotta elfogadhatóknak.

A helyzet 1564 táján változott meg gyökeresen. A helvét tábor fokozatos gyarapodása ekkorra vezetett el odáig, hogy immár megkerülhetlenné vált helyzetük rendezése. Mindebben meghatározó szerepet játszott az is, hogy Erdélybe érkezett és a fejedelem udvari orvosa és tanácsosa lett az a Giorgio Biandrata (Blandrata), aki a megelőző években döntő hatást gyakorolt a lengyel protestantizmus fejlődésére is. Bár az események legfőbb forrása egy nyilvánvalóan elfogult szász, evangélikus forrás, minden jel arra mutat, hogy ez nem túloz, amikor Blandratát és Dávidot szerepelteti az események fő mozgatóiként. Ők járták ki a fejedelemnél elején, hogy rendezzen országos hitvitát, majd az áprilisban létrejött összejövetelnek ők lettek kulcsfigurái. Biandrata jelentette be még a zsinat megkezdése előtt, hogy a király Dionysius Alesiust megfosztotta a magyar egyházak püspöke címétől, majd az ő előterjesztésére választották meg Dávid Ferencet. Felolvasták a király őt támogató levelét, majd maga Dávid olvasta fel a király levelét is, amely Blandratát az összejövetel moderátorává nevezte ki, türelmes és az egyetértést kereső vitatkozásra szólította fel a feleket, s megfogalmazta a legfontosabb vitakérdéseket is. A kirá-

lyi előterjesztésből is világos, hogy az uralkodó már számolt a megegyezés lehetetlenségével, s Medgyesen, s azt követő országgyűlésen valójában az mondatott ki hivatalosan is, hogy Erdélyben két törvényesen elismert felekezet van, a szebeni vallásnak nevezett evangélikus, s a kolozsvárinak nevezett református.

Egyáltalán nem bizonyos azonban, hogy a szász forrásokban demonizált páros mindkét tagját azonos megfontolások vezették a helvét úrvacsora-tan elfogadtatásában. Az egészen bizonyos, hogy az olasz orvos a helvét dogmatika meghonosítását csupán átmeneti, megkerülhetetlen állomásnak szánta a Bibliában nem szereplő dogmatikai formulák kiiktatásáig vezető úton.

A Kálvinnal már 1556-ban Genfben vitába keveredő Biandrata régóta ilyennek tartotta a szentháromság hagyományos tanát, s 1558–1562 között Lengyelországban arról is bőséges tapasztalatokat szerzett, hogy ez a reformátorok biblicizmusára alapozó elképzelés igen hatásos kiindulópontja az antitrinitárius eszmék elterjesztésének. Nem tudjuk, Dávid esetében mennyire beszélhetünk ilyen mögöttes szándékról. Csak közvetett források beszélnek, szólnak ugyanis arról, hogy 1564-65 táján már neki is kétségei lettek volna a szentháromságtan biblikus voltáról.

Másfelől tény, hogy 1566 elején a lengyelországi tapasztalatokat is hasznosítva lépett fel Biandrata társaságában a szentháromság-dogma bírálatával. Nem csupán kolozsvári prédikációkban tette meg ezt, hanem a magyar egyházak püspökeként országos fórumokon is. Az 1566 első hónapjaiban tartott hitvitákon és zsinatokon sikerült elismertetniük a reformátusokkal (magával Melius Péter debreceni református püspökkel is), hogy a szentháromság-dogma szakszavai nem bibliai eredetűek, s ennek eredményeképpen jelent meg a heidelbergi kátének egy teljesen egyedi, a hagyományos szentháromságtani terminusokat mellőző változata (*Catechismus ecclesiarum Dei*). Hamarosan kiderült persze, hogy ennek ezt az egyezséget lehetetlen betartani, s megindult az a szellemi küzdelem, amely egészen 1571-ig, János Zsigmond haláláig izgalomban tartotta a formálódó erdélyi fejedelemség életét, s amely a nagy, nyilvános, fejedelmi parancsra elrendelt hitvitákat éppúgy felölelte, mint latin, német és magyar nyelvű értekezések, vitairatok, esetenkénti irodalmi igényű paszkvillusok és dialógusok nyomtatott, vagy kéziratban való terjesztését.

Dávid Ferenc életének kétségtelenül ez volt a legtermékenyebb időszaka, hiszen János Zsigmond udvari prédikátoraként (még 1564-ben

kapta meg kinevezését), s e fentebb leírt egyházszervezeti egység püspökeként, de nem utolsó sorban fontos művek megfogalmazójaként meghatározó szerepet játszott az unitárius felekezet kialakulásában.

A teljesítmény értékelését ugyanakkor megnehezíti, hogy adatok hiányában a részletkutatásoknak sem sikerült dönteniük a sok névtelenül ránk maradt latin nyelvű irat szerzőségének kérdésében. A magyar unitárius hagyomány ugyan őt tekinti e munkák szerzőjének, ám a 17. századi szociniánus lengyel egyháztörténet írók, s nyomukban a legtöbb modern lengyel és olasz kutató is inkább Biandrata szerzősége mellett kardoskodik. Ráadásul számolnunk kell az egészen sajátos erdélyi helyzet további konzekvenciájával is. Arról van szó, hogy az 1560-as évek második felében az Európa különböző területein elszórtan tevékenykedő szentháromság-tagadók már *kizárólag* Erdélyben jelentethették meg műveiket, így sok esetben nehéz eldönteni, hogy egy-egy ránk maradt gyulafehérvári nyomtatvány valóban az erdélyieknek szólt-e, vagy máshova szánták.

Másfelől mindez még élesebben rajzolja ki Dávid és az erdélyi antitrinitarizmus európai méreteiben is jelentős művelődés- és eszmetörténeti jelentőségét.

E szerep egyfelől a másutt üldözött vallási útkeresők műveinek megőrzésében és újradolgozásában ragadható meg. Csak a leglátványosabb példákat előhozva is meg kell említenünk, hogy az 1569-ben megjelentetett *De regno Christi* című kiadványuk arra vállalkozott, hogy igen tekintélyes szövegegyeségeket tegyen közzé Servet *Restitutio Christianismi* című munkájából, amelyből közismert módon csupán három példány őrződött meg napjainkig. (Dávid és munkatársai nyilvánvalóan egy olyan példányból dolgoztak, amelyet Biandrata szerzett be svájci tartózkodása idején, s amelynek további sorsáról nincs tudomásunk.) Ugyanez a kiadvány a János Zsigmondhoz címzett ajánlásba szinte szó szerint átvett egy olyan szöveget, amely először Sebastian Castellio Biblia-kiadásának VI. Edvárd angol királyhoz címzett ajánlásaként jelent meg, majd bekerült a *De hereticis, an sint persequendi* c. antológiába, s többször más formában is napvilágot látott. De nem hagyhatjuk ki a felsorolásból a *De falsa et vera unius Dei cognitione... libri duo* (Két könyv az egy Isten igaz és hamis ismeretéről) című művet sem, amely terjedelmes antológiája a szentháromság ügyében újítani akaró kortárs olasz és lengyel gondolkodók által írott szövegeknek. Az erdélyi munkatársak egyike egészen bizonyosan Dávid Ferenc volt, s ez a tény is jól mutatja, hogy az európai reformáció mély és részletes ismeretében fejtette ki tevékenységét.

A modern magyar unitárius egyháztörténet írás a 20. században hosszú ideig teljesen elszigetelődött a nemzetközi tendenciáktól, s az erdélyi unitarizmust egy autochton erdélyi fejlődés, s azon belül Dávid kivételes génusza szülöttének tekintette. Bár népszerűsítő jellegű kiadványokban még ma is előbukkan ez az álláspont, tudományos igényű közleményekben ma már senki sem képviseli. Nem kevésbé problematikus azonban a nemzetközi szakirodalomnak az a tendenciája, amely semmi eredetit nem észlel Dávid és környezete teljesítményében, s Servet, a Sozzinnik (Lelio és Fausto) vagy később Palaeologus és Glirius gondolatai pusztán propagandistájának tekinti. Műveinek alaposabb tanulmányozása után biztosan állíthatjuk, hogy nem erről van szó. Dávid nem csupán recipiálta a felsorolt vallásújítók tanításait, hanem jelentősen módosított is rajtuk, s teljesítményének lényege egészen kivételes szintetizáló, különféle felfogásokat összhangba hozni tudó képességében ragadható meg. Ehhez társult még, az az adottsága, ahogyan a megtalált „igazságot” szélesebb körben is el tudta terjeszteni, s így az erdélyi magyarok közösségének tekintélyes részét magával tudta vinni az Isten igéje és a ráció közötti összhang keresésének gyötrelmes útján.

Példa gyanánt idézzük fel, hogy ezek a tendenciák kivételes erővel vannak jelen már antitrinitárius időszakának két magyar nyelven írott korai művében, az 1567-ben megjelent *Rövid magyarázatban* és *Rövid útmutatásban* is.

Az előbbi esetében egészen egyértelmű, hogy a *De falsa et vera* c. antológia különféle fejezeteinek latin szövegei alapján dolgozott, olyan textusokra támaszkodva, amelyeknek minden bizonnyal nem ő a szerzője. Ezek alapján azonban olyan változatot fogalmazott meg, amely képes volt az egyszerűbb emberek, az együgyű hívek számára is felfoghatóvá tenni az Isten igaz tudományának mibenlétét. A *Rövid magyarázatban* ez az alakuló antitrinitarizmus egyháztörténeti szerepének olyan kifejtését jelentette, amely a latintól eltérően egyszerű, de roppant szuggesztív számmisztikai elképzelésekkel hangsúlyozza az erdélyi antitrinitarizmus apokaliptikus keretbe illesztett kivételes egyháztörténelmi jelentőségét.

A spekulációk egy része a munka megírására vonatkozik: 1517-hez, Luther fellépésének időpontjához éppen ötvenet kell hozzáadni, s „így teszen 1567 esztendő, kiben mostan vagyunk. Mindezeknek penig az végében 7 szám vagyon, mely mindenkor szent volt...”; Más részük azonban az Antikrisztus birodalma összeomlásának, s Krisztus országa kezdetének 1570-re való prognosztizálását célozza, amelyet a 70-es

szám szent voltával és különféle további kombinációkkal indokol.

A *Rövid útmutatásban* a reformátor szintetizáló képességét figyelhetjük meg, hiszen a mű a nemzetközi antitrinitarizmusban is egyedinek számító kísérlet Servet és a nagy hatású olasz vallási újtó Lelio Sozzini műveinek szintetizálására.

Jól ismert, hogy ez utóbbi azt hirdette, hogy Krisztus *nem* létezett a Máriától való megszületése előtt. A platonikus filozófia hatása alatt álló Servet ugyanis úgy gondolta, hogy az öröktől fogva létező Logosz Krisztus első megjelenési formájának tekinthető, mivel az isteni bölcsesség érzékileg is megragadható formájaként magába hordozza minden létező dolog, így az ember Jézus Krisztus eszméjét is.

Lelio Sozzini gyökeresen szakított ezekkel a platonikus spekulációkkal és azt hirdette, hogy János evangélista a Máriától született embert csupán metaforikusan nevezte logosznak, mert Isten üzenetének szószólója volt. Ez az ember

ugyanis csodálatos módon, az isteni erőnek és nem a szentháromság második személyének tekintett szentlélek által fogant és a bűntől teljesen mentesen élt. Másfelől isteni adottságokkal bőségesen ellátott emberről van szó, akit Isten mérték nélkül tüntetett ki ezekkel az adottságokkal, olyannyira, hogy e kapott hatalom és méltóság alapján szinte egyenlővé vált az Atyával. Miután az Atya feltámasztotta őt, maga mellé emelte, s teljes jogkörrel uralkodik a hívein jelenleg is, hogy aztán majd eljőjön a végső ítéletre. Dávid nem csupán átvette ennek a krisztológiának az alaptételeit, hanem szemléletes hasonlatok egész sorával kibővítve találta fel olvasóinak. Másfelől azonban ez egyáltalán nem jelentette Servet koncepciójának mellőzését, hiszen az ő nagy nagy művéből, a *Restitutio Christianismiből* merítve fogalmazta meg morálteológiai gondolatait, olyannyira, hogy az írás jelentékeny és roppant szuggesztív részletei Servet szövegeinek fordításai, illetve parafrázisai.

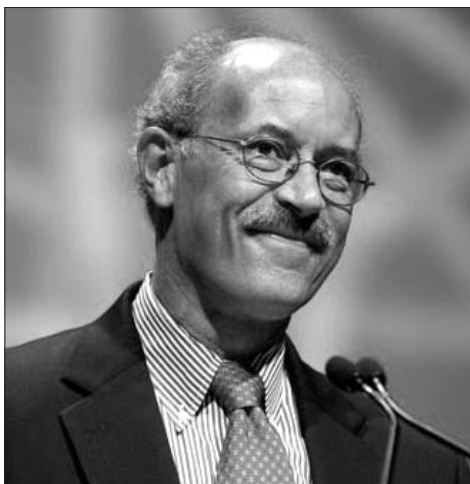
(Folytatása következik.)

Unitárius Univerzalista Egyesület: Egy közéleti tanú gondolatai

Ez év júniusában, a Nagygyűlésen, **William G. Sinkford** tiszteletes számára véget ér második, és egyben utolsó időszaka, melyet mint az Amerikai Unitárius Univerzalista Gyülekezetek Egyesületének (UUE) elnöke töltött el. **Christopher L. Walton**, az *Unitárius Univerzalista Világ* című magazin szerkesztője beszélgetett vele az elmúlt nyolc év vezetői tapasztalatairól.

UU Világ: Az elmúlt nyolc év elmozdulást jelentett abban, ahogyan az UUE viszonyult a nemzetközi unitárius csoportokhoz, és más, vallásilag kapcsolódó csoportokhoz. Miben látja az UUE jövőbeni nemzetközi szerepét?

Sinkford: Egy folyamat közepén, vagy lehet, hogy csak elején vagyunk, melyről azt gondolom, el fogja mélyíteni egyházközseink nemzetközi elkötelezettségét. Ez a mélyebb elkötelezettség pedig tagjaink spirituális életének nemcsak elmélyítéséhez, hanem gazdagodásához is fog vezetni. Azt gondolom, ez nagyon izgalmas. Sok-sok jel utal erre. Egyik ilyen jel, a Partner Egyházközségi Kapcsolatok kiterjesz-

William Sinkford

tése az Erdélyi egyházközseken túl, a Fülöp Szigetekre és az indiai Khsi Hills-re. És lesznek partnerkapcsolataink afrikai UU egyházközségekkel is, ami szerintem szintén nagyon izgalmas...

Ami pedig hitközi munkánkat illeti, tényleg eltolódtunk bizonyos szervezetek fókuszától – mint például az IARF (Nemzetközi Egyesület a Vallási Szabadságért), vagy a Vallások Világkonferenciája a Békéért – egy olyan fókusz felé, mely közvetlenebbül vonja be

gyülekezeteinket.

Szép az, amikor a UUE elnöke hol egyik, hol másik elnökségi ülésen jelenik meg. De sokkal jobb, mélyebb, és gazdagabb, amikor egyik gyülekezet közvetlen kapcsolatban van egy másik hit tradícióival (vagy gyülekezetével), a világ egy másik szegletéből.

UU Világ: Elnöksége alatt, mi az, amire a legbüszkébb, mint tisztségviselő, vagy mint kezdeményező?

Sinkford: Listánk első helyén áll, hogy mindenkinek egyforma joga van a házasságkö-

téshez. Ebből a szempontból elkötelezettségünknek mély gyökerei vannak, és egyházközseink szívesen fogadták a BHLT (biszexuális, homoszexuális, lesbikus, transz-szexuális) embereket már évtizedek óta. És bár november 4-én volt egy megtorpanás Kaliforniában, az Unitárius Univerzalista Törvényhozó Testületet elismerték, mint a leghatékonyabb vallási csoport, mely kiáll azért, hogy a házassághoz való egyenlő jog fennmaradjon Kaliforniában...

A lehetőség, hogy elmehettünk Chadba, és tanúi lehettünk a darfuri menekültek helyzetének, akik Charlie Clemens (az Unitárius Univerzalista Szolgálat Bizottságának Elnöke) vezetése alatt menekültek, szintén a listánk elején szerepel.

UU Világ: *Mi az, amiről úgy látja a mostani gazdasági helyzetben, hogy csak Unitárius Univerzalista szemszögből lehet megoldani?*

Sinkford: Mivel mind több és több ember, mind jobban és jobban fél a recesszió hatásától saját életére vonatkozóan, azt gondolom, megoldási üzenetünk változatlan marad: ebben a helyzetben mindannyian együtt vagyunk, és azoknak a próbálkozásoknak, hogy minket egymástól elválasszanak, minden áron ellen kell állnunk. A mi üzenetük alapvetően befogadó, mely elismeri minden személy belső értékét és méltóságát, és azt, hogy minden ember egy-egy áldást jelent – vagy áldást jelenthet, amennyiben helyes kapcsolatot tartunk fenn vele. Célunk az, hogy megvalósítsuk azt a szeretetteljes közösséget, ahol minden emberi lény megkapja a mindenkinek kijáró tiszteletet.

UU Világ: *2003-ban arra ösztönözte az Unitárius Univerzalistákat, hogy találják meg a módját annak, hogy visszatérjenek a kimon-dottan vallásos nyelvezethez; ezzel ki is provokálta a „language of reverence”, azaz a „hódolat nyelve” című vitát...*

Sinkford: A UUE elvek csodás etikai keretet adnak, de meg sem próbálunk úgy tenni, mintha az Elvek önmagukban spirituális mélységet is adnának. Mindig is azt szerettem volna, ha az Unitárius Univerzalisták találnának többféle utat arra, hogy ne csak az elméhez szóljanak. Túlságosan is hidegfejúek vagyunk, ám ahhoz, hogy vallásosak legyünk, ezt valahogyan ötvözni kellene egy érzelmi, spirituális létformával. Ami a Célokat és Elveket ille-

ti, egyáltalán nem szeretném megváltoztatni; de mindig is azt gondoltam, hogy ezek mellett egy erőteljesebb missziós érzésre is szükségünk lenne. És nagyon remélem, hogy a megfogalmazott cél értelmében, közelebb fogunk kerülni ahhoz is, hogy megfogalmazzuk misszióinkat is a világban.

UU Világ: *Észrevett bármi elmozdulást a szolgálat stílusában, abban a több száz egyház-községben, amelyet meglátogatott?*

Sinkford: Teljes mértékben. Az istentisztelet egyre inkább a lélek kielégítésére törekszik egyházközseinkben, és egyre kevésbé csupán az intellektuális tapasztalatra. Sokféle változatot látok. Meglepő, milyen sok egyházközség szokott két-három vallásos dalt is elénekelni istentisztelet előtt, hogy becsalogassa az embereket. Gondolom, az is igaz – és több kollégámtól is hallottam –, hogy az én kiállásom a hódolat nyelve mellett, gyakorlatilag őket is felszabadította arra, hogy sokkal őszintébben beszéljenek a gyülekezetben saját spirituális életükről. Majdnem olyan ez, mint amikor valakinek megengedik, hogy végre kilépjen a szekrényből.

UU Világ: *Saját elnöki minőségében, mi az, amit spirituális szempontból kihívásnak érzelt, és mi volt spirituálisan segítségére?*

Sinkford: Az én személyes spirituális gyakorlatom az imádság, és alkotóelemként mindig magába foglalja a hálát azért a sok-sok áldásért, amely az életemre szállt. És megpróbálok a hála érzetén keresztül az alázatig eljutni. Nem mindig sikerül, de próbálkozom. Ám ebben a nagy irodában ülni, Boston egyik legjobb irodája, több mint 200 munkatárssal, ez mindig magában hordozza az arrogancia veszélyét. Éppen ezért megpróbáltam erre nagyon odafigyelni – nem sikertelenül, remélem.

A másik spirituális kihívás az, hogy ez a munka nagyon időigényes. Ez akár 24/7/365 napos is lehet évente, és az ember könnyen elveszítheti személyes határait. Akkora áldás volt számomra, hogy feleségem, Maria, mellettem volt. Így aztán én mindig alig vártam, hogy hazamehessek, mint ahogy sokszor ő is velem utazott. Szereti az egyházat, és szereti a hitünket, így aztán hisz abban, hogy én helyes szolgálatot végzek. Ez is valódi áldás számomra.

Peter Morales, az Unitárius Univerzalista Egyesület új elnöke

*Fordította:
Kászoni József lelkész*

Pap György és Erzsébet 60. házassági évfordulója

Hála Istennek túl vagyunk azon az eseményen, melyet már tíz évvel ezelőtt szerettünk volna megszervezni, de egészen másabb környezetben. Nincs is sok baj semmiért már, hogy ez a terv akkor nem sikerült, hiszen Isten újabb tíz évet adott ajándékba a szülőknek, s így sorra kerülhetett a következő, nagy alkalom. Erre viszont sokan nem számítottunk, akik teljes mértékben benne voltunk a megelőző évek eseményeiben.

Manynak köszönhetően végleges formát öltött az együtt töltött évek megpecsételéseként megszervezett rubint lakodalom. Mennyi minden beleszorult e rövidre szabott esemény történéseibe! Mennyi emlék vált újra élő-elevenné! Olyanná, amilyennek megálmodtuk a múltban. S néhány arc is társult ezekhez az emlékekhez, melyekről legmerészebb álmainkban sem gondoltunk, reménykedtünk!

Nem részletezem, hogy mit jelentenek számomra a szüleim, hiszen arra törekszünk folyamatosan, hogy a legnagyobb szeretettel vegyük körül őket. Láttuk arcukon a megelégedést, a hálát és köszönetet Isten és szeretteik felé, amikor ismételten megpecsételték egymásnak „60” éves hűségüket, amikor megköszönték a megjelenteknek a részvételt.

Boldogok vagyunk gyermekeinkkel együtt, hogy e nagy esemény alkalmával mellettünk voltak barátaink, akiknek sokat köszönhetünk. Nemcsak azért, mert együtt töltöttük fiatal

éveink merészebb, de ugyanakkor szebb részét, hanem azért, mert olyan gazdag élmény- és érzésvilággal tettek gazdagabbá, melyet szavakba önteni is nehéz.

Boldogok vagyunk, mert mellettünk vannak későbbi barátaink, akiket „híveinkként” ismerünk meg, de többek lettek azoknál. Legyenek ők a bihariak, vagy éppen a nagyváradiak. Velük együtt említhetjük a hegyközszentmiklósi szomszédokat, hiszen olyan szeretettel és megértéssel fogadtak be maguk közé, mint sehol a világon. Egyből ismerősként, jó szomszédokként kezeltek minket, s nem mutogattak újjal felénk, hanem teljes tisztelettel és szeretettel fordultak az idős szülők felé is, akik maguk mögött hagyták Erdélyt, hogy közelebb legyenek hozzánk.

Végül, de nem utolsó sorban köszönetet és hálát mondunk Istennek, hogy házasságunk **25.** évfordulójának évében sor kerülhetett a szülők házassága **60.** évfordulójára. Ez utóbbi beteljesült – Istennek legyen hála – az előzőben pedig reménykedünk.

Köszönet a fennebb, név nélkül felsorolt barátoknak, szomszédoknak a teljes segítségért!

Isten gazdag áldása legyen mindnyájunkon!

Debrecen–Hegyközszentmiklós, 2009. augusztus 11.-én

Tisztelettel és szeretettel:
Manyi és Laci

K Ö Z L E M É N Y

Tisztelt Adományozók!

Az Unitárius Alapítvány köszöni támogatóinak a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását.

Az APEH 2008. évben összesen 2 401 653 Ft-ot utalt az Unitárius Alapítvány számlájára.

A Kuratórium a 2008. évben a következő pályázati összegeket utalta át:

Pályázó neve	Kapott összeg
Dunántúli Unitárius Egyházközség	270 000 Ft
Kocsordi Unitárius Egyházközség	350 000 Ft
Duna-Tiszaközi Unitárius Egyházközség	80 000 Ft
Győri Unitárius Egyházközség	100 000 Ft
Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség	300 000 Ft
Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség	200 000 Ft
Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség	340 000 Ft
Bartók Béla Unitárius Egyházközség	450 000 Ft

Budapesti Unitárius Egyházközség	450 000 Ft
Miskolci Unitárius Egyházközség	290 000 Ft
Debreceni Unitárius Egyházközség	397 000 Ft
Beregi Szórvány	140 000 Ft
UART	40 000 Ft
Összesen	3 407 000 Ft

A pályázati összeg karitatív tevékenységre, rendezvények szervezésére, közösségi célt szolgáló felszerelések, berendezések beszerzésére, unitárius témájú könyv, kiadvány előkészítő munkáira, felújításra lett felhasználva.

Az Unitárius Alapítvány működési költségre, saját célra az SZJA 1% felajánlásából 0 Ft-ot használt fel.

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

Dr. Kiss Balázs s. k. *Sepsi-Kovács Éva* s. k.
elnök titkár

Tudósítás az ODFIE XIII. színjátszó találkozójáról

Erdélyben tizenharmadik alkalommal került megrendezésre – július 31. és augusztus 3. között – az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egyesület szervezésében a már többéves hagyományokat ápoló színjátszó fesztivál. Idén a Brassó melletti, zömében magyar lakta kis falu, Ürmös adott helyet e nagyszabású találkozó-nak. A falu élete e pár napra nagyon mozgalmassá vált, mivel a rendezvényen tizennyolc különböző erdélyi helységről több mint négyszáz középiskolás tanuló és kísérőik érkeztek tizenkilenc előadással. A fesztiválon az UART is képviseltette magát, és immáron negyedízben osztotta ki a Balázs Ferenc-díjat (oklevelet, emlékérmét és könyvajándékokat), több kategóriában.

A rendezvény lebonyolítása a szervezőknek köszönhetően nagyon magas színvonalon történt. Remek helyi ételekkel, érdekes és vidám műsorszámokkal, rock-koncerttel szórakoztatták a jelenlévőket. Az ODFIE szervezői igazán kitettek magukért, hogy minden a lehető legördülékenyebben működjön.

Az előadások is rendkívül színvonalasak voltak. A fellépő csoportok remek témaválasztásról tettek tanúbizonyságot, hiszen a klasszikusabb szerzők művei mellett jelen voltak erdélyi szerzők helyi szokásokat felelevenítő művei, láthattunk saját szerzeményeket, és a kortárs írókat is képviselték néhány darabbal. Emellett több műfaj is jelen volt, hiszen a zömében vidámabb hangvételű színművek mellett láthattunk szomorújátékot is, illetve mozgás-színházi előadást. Ez a sokféleség, és a darabok magas színvonala megnehezítette a zsűri dolgát a fesztivál díjazásában. Azonban hosszas várakozás, és átízgult napok után vasárnap délután a gálaműsort követően megtörtént a díjak átadása is.

Díjátadás

A legjobb rendezésért járó Balázs Ferenc-díjat a humoródalmási színjátszók vehették át, Karinthy Frigyes *Az emberke tragédiája* című művének színrevitele nyomán.

A legjobb férfi főszereplő Balázs Ferenc-díját Csécs Sándor kapta Szabédból, a Nádas László *Bodriból férfi lesz* című művének előadásában nyújtott kiemelkedő címszerepéért.

A legjobb női főszereplőnek odaítélt Balázs Ferenc-díjat Varga Imola nyerte meg Vargyasról, Papp Attila *Ördögűzés* című színdarabjában, Malvin szerepében nyújtott alakításáért.

Kiosztották a Balázs Ferenc-különdíjakat is. Az első Veres Lehel székelyudvarhelyi diák kapta az ördög alakításáért az *Ördögváltozás Csíkban* című darabban, a másodikat pedig az ír táncparódia kialakításáért Tófalvi Tamás kapta Kolozsvárról. Joó Adriánt dicsérő oklevéllel jutalmazta az ODFIE vezetősége.

A díjátadó ünnepséget éjszakába nyúló tánccos mulatság zárta. Majd hétfőn a színjátszó csoportok hazautazásával a falu életének folyása visszatérhetett csendes medrébe, mintha mi sem történt volna. Ám tagadhatatlan, hogy a szervezők, fellépők és a falu lakossága felejthetetlen élményekkel gazdagodott e pár nap alatt.

Joó Adrián

Zoltáni Zsolt zenész, Felhős Szabolcs főszerkesztő, Joó Adrián előadóművész, Kincses Zoltán író

UART-hírek

Az UART tagozatai közül a kelet-magyarországi (beregi, kárpátaljai és kolozsvári) tevékenykedik a legaktívabban. Az ODFIE XIII. ürmösi színjátszó találkozóán Felhős Szabolcs elnök beszélgetett kolozsvári unitárius teológusokkal és fiatalokkal. Még az őszi folyamán rendkívüli tagozati gyűlést tartanak Kolozsváron. Az erdélyi unitárius fiatalok igénylik az UART erdélyi működését.

A kárpátaljai tagozat beregszászi csoportja is az ősszel készül kiállítással egybekötött Partium-estre.

A nyár végi UART-vezetőségi gyűlésen az évi költségvetés mellett megbeszéljük milyen feladatokat kell megoldani és milyen kihívások elé néz az UART 2010-ben.

1. A 2010-es évkönyv érdekében körlevelet kell küldeni a hazai lelkészeknek.

2. A Partium Műhelyben össze kell fogni a fiatal unitárius alkotókat és a szimpatizánsokat (Bakos Kiss Károly (Beregszász), Kürti László (Mátészalka), Szirmai Péter (Budapest), Szabó Pál (Szeged), Kincses Zoltán (Szeghalom). Az UART lapja a PARTIUM folyamatosan közli az alkotásaikat.

3. Községi terek megteremtése az unitárius szellemiség terjesztésére, I. UART-tagozati csoportok kialakítása a Kárpát-medencében. Unitárius emlékhelyek létesítése: Szeged (Basilius István emlékére), Temesvár (Karádi Pál alföldi püspök emlékére), Bereg (Balázs Ferenc továbbélése, Egri Lukács, Kassa–Ungvár), Dunakanyar (Trombitás János emlékére).

4. Pályázatok hirdetése: Balázs Ferenc-díj és az Unitárius Művészetért-díj.

5. Ifjúsági Alkotótábor Dunafüreden.

Felhős Szabolcs

Egyházközségeink életéből

Bereg

*A beregi őszi hálaadás alkalmából
Lakatos Szilveszter és családja
Krisztián nevű gyermeke keresztlőjén a
vásárosnaményi unitárius gyülekezeti teremben*

*Balogh István gergelyiugornyai testvérünk
leányának keresztlője a kocsordi templomban*

*Lakatos Tamás és családja kislányuk,
Virág keresztlőjén a vásárosnaményi unitárius
gyülekezeti teremben*

*Lakatos Zsolt és Lakatos Olga a kocsordi unitárius
templomban tartotta esküvői szertartását
és kisfiúuk, Brenton keresztlőjét*

Debrecen

Tisztelettel és szeretettel hozzuk mindazok szíves tudomására, akik figyelemmel kísérik egyházközségi életünket, hogy 2009. július 18-án a templomban vallást tett hitéről: **Forgács Sándorné**, szül Bódi Jolán és **Rohács Irén**.

Mint minden konfirmáció, így az ez évi is megelőző felkészülést igényelt. Miután már messze túl vagyunk az eseményen, elmondhatom, hogy a különben négy nemzedékhez tartozó ifjak példásan felkészültek az eseményre, s egyetlen pillanatra sem vevődött észre rajtuk,

hogy nem egy összeszokott „társaságról”, hanem más és más környezetből érkezőkről van szó.

A gyülekezet előtt hitéről vallást tevő négy ifjú: **Gábor Mihály Lehel, Forgács Jolán Erzsébet, Péter Annamária, Hárinco Csongor**.

Kérjük a mindenható Istent, hogy áldása legyen a megkonfirmáltak és mindnyájunk életén!

Pap Gy. László

Konfirmáció - beszéd - 2009.

Példabeszédek 3,3:

Szeretet és hűség ne hagyjon el soha, (...).

Kedves Testvéreim, ünneplő gyülekezet, ifjú konfirmándusok!

Elérkeztünk az ún. nagy naphoz, amikor hitetekről vallást tesztek Isten és ember előtt, s ez által önálló, felnőtt tagjaivá váltok nemcsak a gyülekezetnek, hanem az Unitárius Egyháznak itthon és otthon egyaránt.

Ezen a napon sok minden szépet és jót szoktak mondani a magunk fajta felnőttek. Életre szóló tanácsokkal látnak el a papok, akik szinte semmit nem felednek ki, amire ilyenkor figyelmeztetni kell: a hitet, a szülőföldet, a vallást, s mindazt, ami ezekbe befér. De nemcsak a lelkesek állnak elő jó tanácsaikkal, hanem őket követik szüleitek, nagyszüleitek, keresztszüleitek, a rokonok. Az a kérdés, hogy meg lehet-e jegyezni ennyi jó tanácsot, de főként hány teljesíthető közülük?

Eddigi pályafutásom alatt több mindenre volt példa. Arra is, hogy némelyek hőségesek maradtak a felsoroltakhoz, minden komolyabb erőfeszítés nélkül, mások pedig szinte mindent úgy elfeledtek, amilyen gyorsan hallották a nagy napjuk alkalmával. Akkor mi a megoldás? Részemről, részünkről az, hogy mi bízunk kitartásotokban, részeteikről pedig az, hogy mindent megold a jövő, amennyiben ti is úgy érzitek, hogy szükségetek van egy vallásos közösségre, közelebből az unitáriusra.

Unitárius vallásunk egy a vallások hosszú sorában, mely nem ígéret földön túli boldogságot, azonnali üdvösséget, örök időre szóló nyugalmat. Ezzel szemben olyan Isten-hitet ad, mely bőven elegendő ahhoz, hogy megtaláljuk a kiutat életünk nehéz útvesztőiben. Így hát az a szándékom, hogy erre a hitre rámutassak jelen

alkalommal, ami nemcsak megtartó erőnek fog bizonyulni a megpróbáltatások idején, hanem eligazító tényezőnek is akkor, amikor a hit sokszínűségében kell eligazodnotok, amikor ismételten felteszitek magatoknak a kérdést, hogy akkor miként is kell nekünk hinnünk Istent?

A sok beszéd szegénység alapon maradok és szüleitek példáját hozom fel, akik a magyarországi valóság – egyik részen színes, de ugyanakkor hite hagyott világában eddig a pillanatig sikeresen megtartották hitüket. Azt a hitet, mely nem volt ugyan rendkívüli, de éppen elegendő ahhoz, hogy titeket is rávezessen a hagyományos, unitárius ösvényre. Ez a hit éppen elegendő volt ahhoz, hogy életük nehéz pillanataiban nyíltan, őszintén, szívből imádkozzanak ahhoz a láthatatlanhoz, akit mi Istennek nevezünk.

Kedves ifjú testvéreim!

Én mindenképpen átadom a mai nap folyamán az Unitárius Egyház áldását, de ezt megelőzően kötelességem, hogy figyelmeztesselek néhány fontos tényezőre. **Ígéretet, fogadalmat** tesztek, hogy hőségesek maradtok egyházatokhoz, vallásotokhoz. Ez szép dolog, de sokkal nehezebb megtartani adott szavakat. Ezzel szemben arra kérek, hogy legyetek mindig **hűségesek önmagatokhoz**. Ha eljön a pillanat, amikor jó és szép dolog ér benneteket életeitek során, vagy akár kellemetlen helyzetbe kerültök, jusson eszetekbe, hogy van egy közösség, van egy EGYHÁZ, ahol szívesen látnak benneteket. Olyan sokan tartoznak hozzátok szeretetben, de milyen sok minden kapcsolódik hozzátok most már lélekben is. Ha ezekre nem csupán kötelességből gondoltok, hanem szeretettel, akkor eleget tesztek a sorozatos elvárásoknak, de mindezek fölébe egy olyan áldásban lesz részetek, melyet csakis és kizárólagosan az egyházban találtok meg: **lelketek nyugalma**t. Ámen.

Konfirmáció - úrvacsorai agenda - 2009.

*Aki azt hiszi, hogy áll, ügyeljen,
nehogy elessék.*

1Kor 10,12

Kedves Testvéreim, ünneplő gyülekezet, ifjú konfirmándusok!

Az a szomorú valóság, hogy a fenti szentlecke nemcsak a fiatal, ereje teljében levő emberekhez szól, hanem mindenkihez, aki egy kicsit is hajlik arra, hogy élete során, bármiben **elbizakodottá** váljon. Bízom abban, hogy értitek mindannyian, hogy mire utalok. Amennyiben nem, kissé részletezem a kérdést, hogy mindenképpen nyilvánvalóvá legyen megállapításom.

Könnyen előfordul emberekkel, hogy nemcsak **erőseknek**, de **egészségeseknek** is tartják magukat oly annyira, hogy nyíltan kijelentik Isten és ember előtt, hogy meg lesznek **saját erejük**ből. Ez ugyan lehet elhamarkodott fiataalkori meggondolatlanság, de lehet ifjú kori túlfűtött elbizakodottság is. Egyetlen váratlan fordulat, egy kiszámíthatatlan baleset, felfedezetlen kór áthúzhatja a legmerészebb számításokat, aminek nem részletezem következményeit.

A lényeg, hogy rendezzük be úgy életünket, hogy legyünk felkészülve mindig a legnehezebb megpróbáltatásra is, s mindezt úgy tegyük, hogy tartsuk meg szeretettel magunk mellett azokat, akikhez szorosan hozzátartozunk. Akár születésileg, akár későbbi kapcsolataink rendjén. *Miért jó ez nekünk?* Azért, mert az erős emberi kapcsolatok megszilárdítják bennünk az Istenhez való tartozásunkat, hitünket, reménységünket. Ha pedig sorozatos csalódást okozunk szeretteinknek, akkor számíthatunk arra, hogy magunk is csalódottakká válunk. Ha nem hamarabb, akkor később.

A kapcsolatok erősítésére szolgál – egyik részen – az **úrvacsoravétel**, vagyis a közös kenyérből és borból való részesülés. Vallásos cselekedetnek számít, hiszen ezzel Jézusra emlé-

kezünk, és ugyanakkor buzdítást szerzünk tanításai követésére, azaz a gyakorlatias szeretet megélésére, de a mindennapi életben sok más jelentést is hordoz magában. Valahányszor hasonló alkalomban lesz részetek, mindig az esemény személyre szóló tartalma vezessen. **Számitanak emberek rátok**, de ugyanakkor minden úrvacsoravétel alkalmával megbizonyosodhattok ti is arról, hogy **kikre számíthattok**: testben és lélekben egyaránt.

Végül pedig engedjétek meg nekem, hogy elmeséljem röviden azt a személyes példát, mely számomra nemcsak öröm és boldogság, mint, akinek szükségem van a hasonló alkalmakra, hanem gyakorlati bizalomkeltés a holnapra, hiszen számítnak rám és én is számíthatok másokra. A mai nap folyamán vendégeim (lesznek) egykori tanítványaim, akiket annak idején kézen fogva bevezettem a hit világába, a vallás gyakorlati megélésébe. De nemcsak a **tanítvány és tanító** kapcsolata jelenik meg ebben a látogatásban, hanem egyik gyermekük keresztszülőjének is választottak. Ez azt jelenti az én változatomban, hogy a megbízás, bizalom, a másik emberre történő számítás túlmutat a szokott korlátokon, s nem a korban és mennyi másban közelállót választják gyermekük keresztszülőjének, hanem engem és feleségemet, aki már megettem kenyerem javát ugyan, de akire még számítani lehet, vagy akit éppen támogatni kell majd a szükség idején.

Kedves ifjú Testvéreim!

Életetek első úrvacsoráját veszitek, s ne feledjétek, jól jegyezzétek meg azokat az arcokat, akik most veletek együtt esznek a kenyérből és isznak a pohárból. Emlékük elkísér a hosszú úton. Ne feledjétek el azokat sem, akik közösséget vállaltak veletek, s akik folyamatosan számítanak majd rátok. Így legyen **emlék és örömszerző** ez az alkalom, de minden elkövetkező úrvacsoraoasztás is az életetekben. Ámen.

Debrecen, 2009. július 19.-én.

Pap Gy. László

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Mozgalmas, emlékekben és emlékezésekben gazdag nyarat tudhatunk magunk mögött. Még végére sem juthattunk a verőcei találkozó élményvilágának, az arról való mesélésnek, a **július 12-i Alföldi Búcsú előestéjén**, Pusztaszeren jártunk. Kopjafát avattunk az 1956-os Magyar Nemzetőrség meghívására. Egyházi szertartással megáldottuk a kopjafát és felesé-

gemmel alkalomhoz illő énekeket, verseket adtunk elő. Óriási élményt jelentett.

Július 12-e emlékezetes napként íródik be újra Füzesgyarmat történetébe. Orbán Balásnak emléktáblát avattunk, majd a gyülekezet megható köszöntést rendezett abból az alkalomból, hogy 20 éve szolgálunk az egyházközösségben. Hiittanosok, felnőttek, az irodalmi estje-

Az emléktábla avatása

ink szereplője, a dalárdánk tagjai, lovagrendünk képviselői, az alpolgármester, egyházunk képviselőjében Kelemen Attila elnökségi tag és sokan mások méltatták munkánkat. Ajándékként egy bejegyzett festőművésznő, a templomunkról készített festményét kaptuk ebből az alkalomból. A búcsúünnepség a szokásos közbeállással ért véget.

Július 15-én fájdalmas hír érte egyházunk egyetemét: meghalt Rázmány Csaba püspökünk.

Július 18-án Békés városában kettős keresztelőt tartottunk. Beavattuk unitárius keresztény egyházunk tagjai közé Szabó Imre lovagtestvérünk, árkosi testvérgyülekezetünk jó barátja, egyházunk szimpatizánsa két unokáját, akik a keresztségben Imre és Szilvia Anna nevet kapták. Emlékezőes alkalommal kértük Isten áldását a két unoka és összes rokona életére.

Július 19-én a helyi Hajnal István Idősek Otthonában tartottuk meg a havi istentiszteletet.

Július 21-én utolsó útjára kísértük és eltemettük Bélmegyeren Pap János 81 évet élt református testvérünket, aki mind nekünk, mind pedig az árkosiaknak tisztelője volt. A búcsúztatásra már életében megkérte családját, hogy minket, unitáriusokat hívjanak meg. A sokak által ismert és tisztelt elhalt búcsúztatásán hatalmas végtisztességtevő jelent meg.

Július 30-án nagy részvét mellett temettük el egyházunk főpásztorát. A Fiumei úti temető ravatalozójában e sorok írója búcsúztatta a Család nevében az elhunytat. Füzesgyarmatról, a püspökét tisztelő és szerető kedvenc gyülekezetéből közel húszan jöttek el a temetésre, köztük a városunk polgármestere is, aki a város nevében koszorúját is elhelyezte a síron.

Július 31-én a Kossuth Rádió „Egy az Isten” adásában emlékműsort mutattunk be Ve-

res Emese-Gyöngyvér szerkesztővel elhunyt püspökünk életéről és temetési szertartásáról.

Augusztus 6 és 11 között sikerült újra erdélyi kirándulásunk. 16 személy vett részt ezen két járművel. Óriási élmény volt a 2200 km-es út, a sok látnivaló és remek fogadtatások.

E sorok írója **augusztus 8-án** a szejkai találkozáson, mint egyházunk hivatalos küldöttje a Magyar Unitárius Egyház anyaországi püspöksége nevében köszöntötte a megjelenteket, majd feleségemmel Wass Albert és Juhász Gyula megzenésített verseit adtuk elő. Felemelő érzés, katarktikus élmény volt újra szólani annyi évi elhallgattatás után a szülőföldünkön.

Augusztus 9-én, vasárnap délelőtt a székeludvarhelyi belvárosi egyházközség templomában szolgálhattunk Kedei Mózes esperes, osztálytársam, jó barátunk jóvoltából. A szinte zsúfolásig megtelt templom előtt megkereszteltük a Homoródalmásról-Székeludvarhelyről Békéscsabára (a gyulai szórványhoz tartozó) elszármazott Soós Emőke (édesapja a székeludvarhelyi gyülekezet kiváló presbitere) és a békéscsabai, unitárius hitre tért Gulykás János elsőszülött gyermekét, aki a keresztségben a Zselyke nevet kapta. Ahogy szoktuk fogalmazni paposan, egy szem sem maradt szárazon az egész istentisztelet alatt.

Augusztus 20-án részt vettünk a városi ünnepi rendezvényen, majd emlékestentiszteletet tartottunk a templomunkban. Azután elhelyeztük virágainkat a templomkerti „Honfoglalás” emlékművénel. Más, a nagy felekezetek nem tartották fontosnak istentiszteletet tartani.

Augusztus 23-a elhozta a „Jótevők Napja” alkalmát. A Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány hozadékából és az alapító család adományából 35 középiskolást, főiskolást és egyetemistát jutalmaztunk meg negyedmillió forint értékben. Az emlékestentisztelet után kimentünk a temetőbe, ahol az alapítvány névadójának sírján elhelyeztük az emlékezés virágait. Az emlékestentisztelet után megkereszteltük nevess gondnokasszonyunk, a Pro Urbe díjas „könyves” Margitka ötödik dédunokáját, a Várpalotán élő Széplaki Sándor, katonatiszt és Szénási Magdolna tanárnő harmadik gyermekét, aki a keresztségben az Álmos Attila nevet kapta. Minden megkeresztelt gyermeket áldjon meg a mindenható Isten hosszú élettel!

Augusztus 29-én fogadtuk az árkosi testvérgyülekezet 14 tagját, akik szeptember 4-ig a gyülekezet és az önkormányzat vendégszeretetét élvezték, fürdőzési lehetőséggel.

Augusztus 30-án az istentiszteleten Székely János erdélyi, árkosi lelkesítéstestvérünk szolgált. Ugyanazon a napon délután ½ 6 órától egyházunk képviselőjében feleségemmel részt

vettünk Szegeden, a Dómban tartott ökumenikus istentiszteleten, ahol a felvidéki és a határon kívül rekedt magyar testvéreink jogaiért imádkoztunk és emeltünk szót. Ezt a napot Tőkés László és Kis Rigó László püspökök kezdeményezésére egyházunk is imnapnak hirdette meg. Délelőtti istentiszteletünkön mi is imádkoztunk a célért Füzesgyarmaton. Este Szegeden aláírtunk egy nyilatkozatot a nyelvükben támadott testvéreinkkel való szolidaritásunkról. Az unitáriusok nevében e sorok írója, valamint az erdélyi püspök Bálint Benczédi Ferenc írta alá, aki az istentiszteleten szólott is az unitárius egyház nevében.

Szeptember 1. és 5. között Kolozsváron részt vettünk Elekes Botond főgondnokkal hivatalos küldöttekként az ICUU konferenciáján. Kászoni József lelkész is eljött találkozni a sok ismerősével és tájékozódni az ICUU munkáitól. Voltak megjegyezni való események is. Többek között az ICUU testületileg emelte fel szavát a szlovákiai magyarok helyzetével, valamint a tordai Dávid Ferenc-festmény nem láto-gathatásával kapcsolatosan tiltakozva.

Szeptember 3-án az egyházunk képviselőiben megbeszélést folytattunk az Erdélyi Unitárius Egyház Elnökségével magyar unitárius egyházunk jelenéről és főképp jövőjéről.

Szeptember 5-én Derecskén nyugdíjas klubunk dalárdájával szerepeltünk sikeresen.

Szeptember 6-án a helyi Idősek otthonában tartottuk meg a szokásos istentiszteletünket.

Szeptember 8-án Darvason eltemettük Szilágyi Sándor 85 évet élt testvérünket. A görög katolikus édesapa búcsúztatására Kati lánya, aki régi ismerősünk kért fel. A temetésen nagy résztvevő gyülekezet jelent meg. Az eddig elhalt testvéreinknek csendes pihenést kívánunk.

Szeptember 12-én Debrecenben, a Méliusz téri református templomban e sorok íróját eddigi, keresztény, magyar munkája eredményeként, elismeréseként vitézzé avatták. Ugyan-ezen a napon Kiskunfélegyházán, a Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend az egyházépítő, a magyarságért végzett munkája elismeréseként a Lovagrend Koronával ékesített Nagykeresztjével tüntette ki 20 évi szolgálata után. Minden elismerés munkára kötelez, újabb és újabb megvalósításokra gyülekezetünk, egyetemes magyarságunkért.

Szeptember 17-én a Bibliatanács, az új választásokat előkészítő ülésére voltam hivatalos.

Szeptember 18-án lelkészi értekezletet tartottunk Budapesten egyházunk jövőjét tárgyalva.

Szeptember 19-én az ez évi „Erdélyország az én hazám” kielemezésére voltam hivatalos.

Szeptember 20-án megtartottuk a hittanos évnyitót. A gyermekistentiszteleten Éri Brigitta és Kovács Laura „szolgált”. Az összejövetelt tombolahúzásos szeretetvendégség zárta.

Szeptember 24-én Gyomaendrődön vettünk részt a nyugdíjas dalárdák őszi találkozóján.

Szeptember 25-én megkezdjük a vallásos-irodalmi estek őszi sorozatát. Ez alkalommal Endrődi Sándor, elfelejtett költő életművével foglalkoztunk és szövegeztük meg verseit.

Szeptember 27-én templomunkban, majd a Hajnal István Idősek Otthonában, délután 14 órakor Gyulán, az Esze Tamás u. 2. sz. alatti imateremben tartottunk Ünnepi istentiszteleteket Őszi Hálaadás alkalmából és osztottunk úrvacsorát a jelenlévő híveknek.

Október 4-én részt veszünk Hódmezővásárhelyen a felújított templom felavatása alkalmából tartott ünnepségen, amely az Ősz Hálaadás napja is lesz, valamint a magyarországi unitáriusok IV. egyetemes találkozója, amit a Magyar Rádió is felvesz és egy hét múlva műsorára tűzi. Reméljük, hogy ez a találkozó az unitáriusok egységét is fogja erősíteni, mert az istentiszteleten az erdélyi püspök Bálint Benczédi Ferenc prédikál, az úrvacsora előtt pedig e sorok írója. Mozgalmas életünket megáldotta az Isten, ezt kérjük Tőle továbbra is.

/b.l./

Füzesgyarmati találkozó, 2009. július 12.

Ismét emlékezetes, szép ünnepnap volt az idei Füzesgyarmati unitárius találkozó július 12-én.

Balácsi László püspök helyettes, főjegyző úr és felesége Mária tiszteletes asszony az egyház-község presbitériumával közösen most is nagyon gazdag programot szervezett és valósított meg.

Egy találkozó, egy várakozással teli találkozás mindig fontos esemény.

Mai, szeretet szegény világunkban különösen fontos, hogy legyen alkalom egymással találkozni, új ismereteket kötni, lelkiekben gazdagodni, hogy az istentisztelet után beszélgetve, hittel feltöltődve, új ismeretekkel mehesünk haza.

Ehhez a múltból merítve a jelenhez alkalmat találni nem nehéz, de megvalósításához közös akarat, kellő elhivatottság kell, és sok munkával jár.

Szándékosan nem használom a „búcsú” szót, mert ez a találkozó – de a többi unitárius találkozó sem – sem tartalmában, sem formájában nem az. A búcsú katolikus teológiai fogalom, bűnbánati vallásgyakorlatot jelent. A latin *indulgentia* „készség a kegy gyakorlására” magyar megfelelője, tehát arra utal, hogy az ember búcsút vesz a rá váró büntetéstől, meghatározott katolikus liturgia szerint.

Az utóbbi években ez a búcsú sok helyen egyre inkább kereskedői kirakodó vásárral párosult.

Maradok az unitárius találkozóznál, mint az évenkénti Füzesgyarmati találkozó, ami hagyományaiban, a részt vevők számában és megvalósított tartalmában egyenrangú, azonos jelentőségű a Szejkézfürdői, és a Pestszentlőrinci unitárius találkozókkal.

Az idei rendezvény központi része a legnagyobb székel, a katolikusból unitáriussá lett Orbán Balázs emléktáblájának leleplezése és

felavatása volt, születésének 180-ik évfordulója alkalmából.

Veres Emese Gyöngyvér néprajzkutató doktorandusz tartott előadást Orbán Balázs életéről és Kolozsvári István a Berettyóújfalui Orbán Balázs Társaság képviselőjében méltatta Orbán Balázsnak, a körzet 1870-es években volt országgyűlési képviselőjének tevékenységét.

Az unitárius gondolkodás mindig a szereteten alapszik, a segítő szándék és az összetartozás jellemzi, megőrizve az unitárius elődök emlékét. Ez hatotta át a mostani Füzesgyarmati, és az egy héttel korábban Verőcén tartott ökumenikus Erdélyi magyar találkozót is, ahol Balácsi László és Veres Emese Gyöngyvér közös előadása hangzott el Orbán Balászról szép számú hallgatóság előtt az egyházi sátorban.

Nagyon fontos elődeink érdemeit ismerni és megbecsülni, abból a jelent építeni és a jövőt alapozni! Ez a sokszor és sokféleképpen kifejezett gondolat egy megfogalmazása olvasható Orbán Balázs szülőfalujában, Székely Lengyelfalván az 1875-ben felavatott iskola avatása alkalmával az anyaszentegyház könyvében az alábbi sorokkal:

„Míg kegyelet és szép hála dagasztja szívét az utódnak, kegyben él az előd és emléke megmarad”.

Maradjon meg Füzesgyarmaton is ez a szép hagyomány, hogy minden évben emlékezzünk meg elődeinkről, személyekről és eseményekről az alkalomhoz illően.

Ezúton is gratulálunk Balácsi László püspök helyettes, főjegyző úrnak és kedves feleségének a Füzesgyarmati unitárius egyházközség építésében eltöltött 20 évi szolgálatukhoz.

Az egyházközségi hívek és a találkozó résztvevői meleg szavakkal és ajándékokkal köszöntötték őket, felidézve a 20 évvel ezelőtti találkozás időszakát.

A legnagyobb ajándék az a találkozó is meg tapasztalt szeretet, amivel a hívek körül veszik őket a gyülekezetben.

Még sok szolgálatban eltöltött évet, örömet és jó egészséget kívánok további munkájukhoz!

Hasonló találkozók szervezése és hagyomány teremtése példaképpül szolgálhat a többi egyházközség számára.

Füzesgyarmat, 2009. július 12.

Kelemen Attila
Heltai Kft. ügyvezető igazgató

Szeged

Szegeden a Honvéd téri református templomban tartott unitárius Istentiszteleten **június 21-én** Kiss Mihály lelkész „Ki az igazi keresztény?” kérdésre adott választ elmélkedésben.

Július 5-én Hódmezővásárhelyen a szépen felújított unitárius templomban konfirmációs Istentiszteleten vettünk részt. A hat konfirmáló ifjú között egy szegedi is volt: Kothencz Róbert, aki két szentesi és három hódmezővásárhelyi ifjúval együtt konfirmált.

Szegedről több család is részt vett az ünnepségen az ízlésesen díszített, felújított templomban.

Augusztus 2-án a Szegeden tartott Istentiszteleten Kiss Mihály lelkész János evangéliuma 11 része 28–30 versei és Máté evangéliuma 14 részének első verse alapján tartotta prédikációját. A legdrágább érték, ajándék az élet.

A hit megtartó erejéről, Jézus szerepéről, Pál apostol megtéréséről, a keresztény egyház

Altorjai Tamás énekel zongorakíséret mellett a hangversenyen

megalakulásáról, az unitárius egyház nagyjairól is szólt a prédikáció.

Rázmány Csaba magyarországi unitárius püspök temetési szertartásáról szóló megemlékezéssel zárult az Istentisztelet.

Augusztus 5–6-án Hódmezővásárhelyen komolyzenei hangversenysorozat színhelye volt a kitűnő akusztikájú unitárius templom. Artisjus-hangverseny kortárs magyar zeneszerzők műveiből volt összeállítva.

A fotókat e sorok írója készítette, aki a rendezvényeken részt vett a szegedi egyházközség képviselőjében.

„Kik tettek az egyházért, nevük fennmarad élön.

Hálás utókor nem feled, őrzi szavuk és cselekedeteik. Múltat idézni erőnk.

Élet hitet, reményt, tartva a szeretetet.” (M.R.)

Szeged, 2009. augusztus 26.

Vitálisné Miklós Éva

*A Hódmezővásárhelyen konfirmált ifjak
Kiss Mihály lelkésszel*

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy **R. Filep Imréné** született Adleff Margit, a néhai R. Filep Imre unitárius h. püspök özvegye, életének 90. évében, 2009. szeptember 20. napján visszaadta lelkét teremtőjének.

Földi porait 2009. október 13-án, kedden 9:45 órakor helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben.

Isten adjon nyugodalmat megfáradt testének, lelkének pedig örök üdvösséget.

2009. augusztus 2-án, életének 99. évében elhunyt **Püskei Sándor** magyar könyvkiadó. Temetése 2009. augusztus 13-án volt a Farkasréti temetőben.

Kegyelettel emlékezünk rá. Isten adjon békés nyugodalmat földi porainak, szelleme hassa át és éltesse az utókort.

Felhívás

Az Evangélium Színház 2009. év őszi bemutatóján,
mintegy Madách Imre és a magyar drámairodalom rehabilitációjaként
músortra kívánja tűzni

AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁ-t.

Ennek azonban legfőbb akadálya anyagi helyzetünk.
Hivatalos, állami támogatásra (Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális
Alap) évek óta nem számíthatunk, s fenntartóink
– a Magyar Református, az Evangélikus és az Unitárius Egyház –
idén először *kénytelenek* voltak jelentősen csökkenteni támogatásunkat.

Így veszélyben forog az Evangélium Színház léte!

Azzal a kéréssel fordulunk barátaink, közönségünk áldozatkész tagjaihoz,
hogy segítsék színházunkat

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

hagyományos, a mű szelleméhez méltó színre vitelében!

Bankszámlaszámunk: **MKB 10300002-20357964-70073985**

Köszönettel: **Udvaros Béla**, az Evangélium Színház művészeti vezetője
és az Evangélium Színház kuratóriuma

Budapest, 2009. augusztus

Nemzetközi odafigyelés a szlovák nyelvtörvényre és egy értékes festményre

Az **Unitárius és Univerzalista Nemzetközi Tanács** (International Council of Unitarians and Universalists – ICUU) **szeptember 1–6. között Kolozsváron** tartotta közgyűlését. Az 1995-ben, az Amerikai Egyesült Államokban létrehozott Nemzetközi Tanács célja a világon élő unitárius és univerzalista közösségek összefogása, a köztük levő kapcsolatok kialakítása és erősítése. A Tanács tagjai között jelenleg 22 ország unitárius közössége van jelen. A két évente tartott közgyűlésen a tagok képviseletében megjelenő küldöttek jelentéseket és költségvetést fogadnak el, cselekvési irányokat jelölnek ki, valamint tisztújítást tartanak.

Az idei közgyűlésre az Erdélyi Unitárius Egyház szervezésében Kolozsváron került sor. A közel 80 fős közgyűlés tagjai a következő országokból jelentkeztek be: Magyarország, Anglia, Amerikai Egyesült Államok, Nigéria, Sri Lanka, Spanyolország, Kanada, Lengyelország, Ausztria, Németország, Finnország, Mexikó, Japán, India, Új-Zéland, Indonézia, Dél-Afrika, Ausztrália, Csehország és a Fülöp-szigetek.

A közgyűlés munkálatai angol nyelven zajlottak, melynek keretében tisztújításra is sor került. Ennek eredményeként az elkövetkező két évben az Unitárius és Univerzalista Nemzetközi Tanács vezető testülete a következő összetételben működik: Brian Kiely (Kanada) elnök, Pauline Rooney (Ausztrália) alelnök, Gyerő Dávid (Erdély) titkár, David Shaw (Anglia) pénztáros, vezetőtanácsi tagok: Celia

Midgley (Anglia), Nihal Attanayake (Fülöp-szigetek) és Femi Matimoju (Nigéria).

A közgyűlés az unitarizmust jellemző tolerancia és szabadság elvei alapján határozatban ítélte el a szeptember elsejétől életbe lépett szlovák nyelvtörvényt, és a felvidéki magyar közösséget támogatásáról biztosította. Emellett a Tanács felkéri tagságát, hogy külön-külön értesítsék saját államaik kormányzatát és közvéleményét a Szlovákiában kialakult kedvezőtlen helyzetről.

A közgyűlés tagsága értetlenül vett tudomást arról, hogy a tordai múzeumban található Körösfői Kriesch Aladár festette *A vallásszabadság kihirdetése az 1568. évi tordai országgyűlésen* című festményt nem lehet megtekinteni. A múzeum tulajdonában levő kép tíz éve nem látható, úgynevezett restaurálási okokból. A Tanács elfogadhatatlannak tartja, hogy Romániában egy közkincsnek számító műalkotást elrejtene, ahelyett, hogy értékeljék és népszerűsítsék. Az Unitárius és Univerzalista Nemzetközi Tanács arra kéri Torda város önkormányzatát, valamint a Kolozs Megyei Önkormányzatot, hogy azonnali hatállyal állítsák újra ki a festményt. A Tanács bízik abban, hogy a világ minden tájáról érkező látogatóknak lehetősége lesz megcsodálni az egyedülálló vallási és kulturális értéket hordozó műalkotást.

További információk:

Gyerő Dávid közigazgatási előadótanácsos, tel.: 0744-706157, dgyero@unitarius.com

Gyermekszemmel